Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 15 ИЮНЬ, 1985 ШУ. ◆ № 72 (7107). ◆ Мах 3 кеп.

ПАРТЕ ПЛАНАШ— ХАЛКЪА ПЛАНАШ

Iилма - технически прогресс сихъярца дувзаденна дешаш дувцаш парте Центральни Комитете хиннача совещане КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклад, гучадаьха кхоачамбоацараш, уж дIадахара наьнъаш берригача советски наьха санна укх деношка Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а тернама юкъмоттиге латт. Iилма-технически прогресса ларда тIа мохк сихагIа социально-экономически дегIабоалабара даькъера декхараш кхоачашдеча юкъе хьинаре дакъа даьла шоаш кийча хилар дIахьонхаш къахьегаш ба уж.

Хьадда дола къамаьл

Аз а са новкъосташа а чIоагIа ладийгIар КПСС ЦК Iилма-технически прогресс сихъяра дешах хиннача совещане КПСС ЦК Генеральни секретара Михаил Сергеевич Горбачева яьча докладага. Из программни документ хIанз кIоаргга уйла тIаяхийта Iомадеш да тхо.

Тернам тIеозаш а вай Даьхенах довкхал дайташ а хет сона доклада тIара ер моттиг: «Дунен прогрессивни общественноста хьалхашка Советски Союз хила а хилнай, йолаш а я бIаьнцерашка нака дагалаьтта социальни гIулакхаш чакхдоахар. Из хила еза эггара дикагIен эффективнегIен шийша экономика вIаштIехьъяьккхарца а хьокхам гойташ».

Цу дешаша дика кхетадеш хьахьойт Iилма-технически прогресс сихъяра наькъаца мехка экономика дегIайоалаяр тIехьатетта йиш йоаца, тахан вахаро ше хьалхашка оттадеш дола политически социальни маIна дола декхар хилар.

Кхачан программа кхоачашъяра юкъе юкъарчал доацаш дакъа лоацаш долча тхона кхы а дикагIа хIама карагIдаргда, доклада тIа белгалдаьккха ма хиллара, Iилманен техникаен керда карагIдаьннараш хьайбай боахама сихагIа гаргаззача.

Новкъоста М. С. Горбачева докладо кхы а хьинарегIа къахьегара дог урийттаду са а тха фермерча болхлой а.

М. САГОВА,
«Назрановский» совхоза Наьсар-Кертерча ферма доярка.

Хано дIадехар

Дувца эшац Iилма-технически прогресс сихъяр мехка экономика дегIакхувлачемел лоархIаш болаш гIулакх да.

Цунна цIаьхха а тешал деш яр укх деношка КПСС ЦК хиннa ду деша хьакъехьара совещани. Цига дийцар ма хулла сихагIа кердагIйолча оборудованеца предприятеш Iалашъелга. Уж дешаш тха завода доагIаш да. ХIана аьлча, хIанз а тIехьа къаьнарча станокаца Iалашъяь дукха лоархIаме участкаш я заводе.

Масала, аз болх бу инструментальни цех заводе керттерчарех лоархIаш я. Цига хьаю хургйолча продукце штампаш, формаш. Уж кийчъеш болча слесараша кул-кара бергбола болх баьчул тIехьагIа, цу продукце тIа станокашта тайп-тайпара операцеш чакхъяха езаш хул тхо, токараш. Геттара лакха говзал йолаш хила веза из гIулакх кхоачаш деш вола токарь, хIана аьлча, цо йийса операци кхоачашъярах тайпа дукха де. Бакъда, цхьайолча хана токара бехках доацаш гIалаташ гучадувл, цун бахьан лаьрхIа деза станок къаьна хилар. Цунга хьежжа къахьегама оасарле а лохлу.

Цудухьа кердагIйола оборудовани оттаяр хаддаза терко е езаш лоархIамерчарех гIулакх да.

С.-М. ЕВЛОЕВ,
Назрановски ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода инструментальни цехий токарь.

ЛоархIаме гIулакх

Вай мохк социально-экономически дегIаккхувлара боккха лоархIам болаш я Iилма - технически прогресс. Цу деша хетаьь укх деношка КПСС ЦК хиннача совещане КПСС ЦК Генеральни секретара нов. М. С. Горбачева яь доклад чIоагIа уйла тIаяхийта Iомаеш ба «Грозэнерго» «ГОЭЛРО» ленински плана 60 шу дизара» цIерагIча № 1 йолча электростанце энергетикаш.

— Доклада тIа белгалдаьхад Iилма - технически прогресс елга сихдара даькъе советски халкъа карагIдийнна толамаш, иштта халкъа боахама цхьадолча доакъошка нийслуш а дола цIенхаштара кхоачамбоацараш, — аьлар Къахьегама Сийлен III степена орден лелаеча электрослесарий бригадира Л. Иванова. Уж санна дола кхоачамбоацараш нийслу энергетике а.

Укх тIеххьарча хана вай парте чIоагIа йоакхо еш да къаьна, кIезига низ бола теплоэлектроцентралаш теплофикационни режимага яхар, из ду городаш а промышленни предприятеш а йовхала энергеца Iалашъяра.

№ 1 йолча электростанце йовхала энергеца Iалашбу Грозне баха нах. ХIана электростанцера дIайолаенна монтаж а еш, дIайохийташ я керда теплотрасса города къулбаседа районагахьа. Промышленноста лаьрхIа электрически йовхален энерги хьа а еш, городе нах бахаш йола бIарча кварталаш Iалашъергья цо йовхала энергеца.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

ДОАКЪАР КИЙЧДАРА МЕСЯЧНИК

КЕРТТЕРДАР—ХА ЦА ЙОАЕЛГА

Зиза текача баьцех, йокъалуш уллача аьлах йоагIа къадж гаьннара хьаькхет. Итташ косилкаш, подборщикаш сецца араяьннай Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза кхашка. Цар къахьокхаш дола моша доакъар силосни кIоагашка, фермашка цахаддаш дIахьухь автомашинаша, тракторашта тIехьайнйаача лафеташа. Шортта доакъар кийчдергда укх шера колхозхоша. Цу гIулакха цIенхаштта кийчбеннаб укхаза. Эггара хьалха уйла яьй доакъар Iалашдара эшача технико. Боахаме йола тракторий косилкаш, косилкаш - плющилкаш, пресс-подборщик, силос чуэцаш йола комбайнаш, автомашинаш, тракторий лафеташ, кхыйола техника месячник дIайолаялехьа тоаяь а яьккха, болх мишта бу а хьекха, кийчъяь дIаоттайнр. Хьахержар цу техника тIа болх бергбола опыт йола механизатораш.

Доакъар Iалашдара кхо звено вIашагIъ а елла, де дехача балхашна хьежжа дIадийкъар техника. Звеношта юкъе йоаккхагIчарех цаI я С. Музаева кулгалдеш яр. Доакъара лаьрхIа 893 гектара тIа люцерна, хьежкIаш, генараш, суданка, сорто дIадийнний укхаза. Доакъар Iалашдара керттера дукъ дIакхухь С. Музаева звенос. Месячник дIайолаенна шийтта ди даьлча 100 тонн йол Iалашъяьй цо, бетта план 175 тонн йолаш. Цул совгIа планагIа лаьрхIа йоцца 148 тонн сенаж кIоагашка еллай. Шоашка дIаешнача техникех бизза пайда эцаш, оехьа ха ца йоеш дика болх беш ба механизатораш М. Кагиров, Н. Эльгукаев, Р. Бутаев, кхыбараш. ХIара дийнахьа цхьа-ахи шиъ нормаш кхоачлшъю цар.

Иштта дика болх беш ба вокх звеношкара механизатораш: М. Цайсаев, У. Джакаев, Х. Зубайраев, А. Ахматов. Берригa низ тIаба кийта къахьег наха. Хаоттам мичча бесса бале а, плановий лаьнием тIехкхоачаш ца ел Iац уж.

Ма дарра аьлча, болх бе безам боагIаргболаш вIашитIехьадаьхал укхаза къахьегама, салаIара хьалаш. Доакъар Iалашдеча хана де дезар белгалдоаккхаш кхоадам боллаш план оттаьй, хIаране де дезар къоастадаьд. Цхьаккха а хIама дисадац тергал ца деш. Болх хийцца дIагIоргболаш кхы тIа а звенош вIашагIъехкай. Хьайбаша Iа доаккхаргдолча доакъар дIатIаувзаш я А. Бахарчиева кулгалдеш яр. Керттерча инженера А. Бахаева звенос Iалашду технически гIулакх делга, председателя заместителя Х. Нагирова звено хьож бытовой гIулакх дара дешашка. Доакъара дикалга хьожаш, социалистически яхьа итогаш еш, кхьча дешашка хьожаш звенош а я укхаза. Йоашта тIадилле декхараш дизза кхоачашду цар.

Доакъар дика да ала мегаргда шура IотIанкхеташ хуле, хьайбаш тоалой. ХIанз хьагучох из укхаза иштта а да.

— Пхе бетта пачхаьлкхенга 679 тонн шура ехкай оаха, — йоах колхоза керттерча зоотехника К. Асаева.— Из планал 63 тонн дукхагIа я. Колхоза хьайбаш а тоалуш доагIа, дулх дохкара ах шера план тIехкхоачашъе дага ба укхаза.

Месячник йолча хана колхоа 450 тонн йол кийтъе еаш яр. Из задани цар тIехкхоачашъергхилар тахан гуш ля. Цул совгIа бутт чакхбалалехьа задание тIех 800—900 тонн сенаж кIоагашка йолла лерхI хьайбаш лелаераша.

Ленина цIерагIча колхоза гаьна доацаш, Ростов-Баку бода никъ юкъе мара боацаш лада цу района вокха боахама — «Путь к коммунизму» колхоза лаьттаж. Доакъар Iалашдара тIех деце а, кхы вогIа дац цу колхоза хьалаш. Цхьабакъда, уж цхьатарра дале а, гIулакхаш-м бе-бе да.

Шортта доакъар а долаш Iангара даьлар Ленина цIерагIча колхоза хьайбаш. Цул совгIа лоалахарча боахамашка дехкача а совдаьнна хIанз а кхай тIа латт аьла аргIа — 50 тонн, 240 тонн йола чажа аргIош.

Моца, кIалдусача дIакхаьча Iангара даьхар доалахоша шоай хьайбаш. ХIирашкахьара йийца 238 тонн силос, 216 тонн сенаж ора. Цул совгIа 63 эзар сом совгIа ахча а денна, 425 тонн комбикорм я езаш а хилар. Из деррига а деза дукъ а хинна IотIадокар хьайбаш продукций яккхара. Масала, центнер дулх доаккхаш плана совгIа 56 сом и 40 кепиг дукхагIа дIадахийтар. Шура йоаккхаш дIадахар а плаца лаьрхIачул дукхагIа хилар.

Хьагуш ма хилара, уйла е езаш дар дIалахача Iай укх боахаме атта хьалаш. Цхьабакъда, тахан латтачох боахама кулгалхоша цох вывод яьй ала йиш яц.

Доакъар Iалашдара эшаш йола техника, опыт йола механизатораш ба «Путь к коммунизму» колхозе. Дика хиннай кхашка доакъара дIадийна культураш, хьунашта юкъе, довкъашка, аьленашка лакха баьцаш яьннай. Де дезар цаI мара дац: хIаране дергдар къовста а даь, ха ца йоеш болх дIаболабелга. Из укхаза деш дац.

Месячник чакхдоаккхача хана де дезар фуд хьахьокхаш йолча планах хаьттача колхоза керттерча агрономе В. Аксютенкос аьлар:

— Из сога яц. Доакъар Iалашдара шоп луш волча агрономага Н. Назаровга хила еза из. Цуьга хатта.

План йоацаш вар парткома секретарь В. Коржуков а.

— Доакъар Iалашдара доп парткоме дийцад оаха, массанена а хов шоаш фу де дезаш ба, — йоах цо.

Дувцар-м пайда бац, дийцар кхоачалдеш ца хилча. Парткомо, колхоза кулгалхоша де дезар ца даьлга гучадаьлар дIахо дош техкача. Тесса битаб укхаза организаторски, массово-политически болх, пайда эцац йолча материально - технически базах. Хаоттам дика бецыхли бахьанаш а доахаш, доакъар Iалашдергдоза ха дIайохийт.

Месячник долча хана болх бергболаш колхозе вIашагIъеллай кхо звено. Эшаш йола техникаца Iалашъяьй уж. Организаторски болх во барах, моральни а материальни а стимулах боагIачо бесса пайда ца эцарах лоха я цар къахьегама овсарле. Июнь бетта 550 тонн йол, 2500 тонн сенаж, 380 тонн баьца хьоар даккха дезаш ба боахам. Бакъда, бутт юкъе кхаьчача хана а хьадаьр хайра хIама дац. Кийчъе лерхIача сенажах, баьца хьоарах Iалашдаьр кхоалагIа дакъа мара дац, цу юкъагIа Iалашъяь йол кхы а кIезигаIа я — 60 тонн.

Боалаше я баьцах хьоар доаккхаш йола ялх агрегат. Царех а шиъ болх беш яц, кхоален тIа шифер IотIа ца йиллар бахьан долаш сайца латт уж.

Кхашка техника болх мишта бу хьажа даха тха безам болга хайча парткома секретара аьлар:

— Тахан доакъар хьокхаш дац тхо. Ара тIаьда я.

Лоалахой-м даггара болх беш боахе оаха аьлча раьза воацаш тIатехар:

— КхоалагIча бригаде моша доакъар чуэцаш хила дезп, шоай безам бале цига гIо.

Дахар тхо кхоалагIча бригаде. Укхаза бIаргагуш дацар доакъар Iалашдара месячник чакхдоаккхилга хьахьокхаш дола цхьа лозунг, цхьа плакат, хьалха латтар, тIехьаьусар малав ховш листокаш, «молнеш» арахецаш дацар.

Цхьанвахьара а коравоагIаш хилацар доакъар Iалашдара бехктокхаме ва яхаш массане вувцаш вола Н. Назаров а.

Доакъар хьокхаш косилкаш йоахкача тхо долхаш чарх еха наьнъ тIа латташ тракторий лафет яхийтар тхох. Уллув уллар цуй дIахха чарх. Укхалара километр гаьна дIалалехьа цхьаькха а лафет яр наькъа юкъе латташ.

Фу даьд царна, аьнна хаьттача дукхала йогIача трактора тIа вагIача Р. Фаргиева аьлар:

— ЦаI-м подшипник еха латт, вонтанна фу даьд сона хац. Шоашта эша оетхалаш я трактористаш юрта болаб.

«Техпомощь» хьоайича фул еш дувцар, из ишгай, аьлча санна кулг лостадир цо.

Тахан оаха бергбола болх баь дьнинад тхо, яхаш юртагахьа болхар шоай косилкашца механизатораш Н. Ярицкий, Н. Швецов. Пхи сахьат даьнна ха яр из. Иштта дар «Путь к коммунизму» колхоза ёхалина тхона дайна сурт.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ,
тха спец корр.

Номер 432 йолча Назрановски ПМК дукха ба къахьегама ветеранаш. Цар массала а шоашкара масал теа предприятерча кагирхошта, царна хьехамчал леладу. Иштача наха я отделочница Местоева Хьава.

Тукъаь дикъалегIа шу да цо укхаза къахьеги. Цу юкъа массехк сиежкi балха говзал караерзае карагIдаьнна Хьавайни.

Къахьегама ветеран, пенсе яха дикка ха я, бакъда, цIагIа сатийна йоагIалац. Балхаца ба сона салоIам, йоах цо. Тахан Местоевай ученикаш хинна кагирхой шоаш хержа балха говзал йиза кара а ерзаь хьаьнала къахьегаш ба.

КПСС XXVII съезда къахьегама совгIат кийчдеш я Хьава. Цо лерхI шера план 28 ноябре кхоачашъе. Хьалхалаттача болхлочо ше тIаийца декхараш сийленца кхоачашдергхиларах шеко яц.

СУРТА ТIА: отделочница Хь. Местоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

БАЬЦАДААРАШ ХЬУВКЪАДЕРГДА

Хан-ханнахьа вегетационни хий дилларон эшшача хана догIаш делхарон дика хьалтIа а ялийтар, хIана баьцах дика тоеяла а я тха нарсаш, помидораш, нхыиоли баьцадаараш. Бакъда, каст-каста долхача догIаша, цкъа-дале, хийца гIулакх а дайтац тхога баьцадаараштa, шозлагI-дале, оасар мукъар а дувлийт.

ХIаьта а тха болхлоша хьинаре къахьег шоаш укх шера дIадийнар дог Iаббаш хьувкъаде гIерташ. Тха укх шера дIадийна хьалххедеш да 678 гектара тIа тайп-тайпара баьцадаараш. Оасара уж кIал ца дахейта гIерташ шоай низ кхоачар ду тха механизаторашен кхай тIарча кхыча болхлошен.

Кхаш дика цIендеш чакхдаьккхар хьалхара оасар. ХIанз шозлагIа оасар де доладаьд оаха. ХIанзале а цхьа бIаь гектар гаргга долча баьцадаарашта оасар даьд.

Моша горошек чуэцаш да тхо.

Баьцадаарашта гIулакх дика ду массе бригаде а. Бакъда, къаьстта дикагIа къахьег Садулаев Замлаихана кулгалдеча бригадо.

Пятилетка тIеххьарча шерара задани оахош толаме кхоачашъергхиларах дог тийша да тхо, шийтталагIа пятилетка дIайолалра чIоагIа кIийле кийчъяь парте XXVII съезда накъа а гIоргда.

С. ГИРЕЕВ,
Ачхой - Мартановски района «Урожайный» совхоза директор.

ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС XXVII съезда — хьинарeча къахьегама 27 декадаIа» яхаа девизах социалистически яхь йоаржаьй Октябрьски буруя тохара балхий управлене бурувдеттарашна. Хьинар кхо ца деш къахьегача цар бизза пайда ийбу бурувдеттача остех, балха ханах. Цулухьа дейтара дента дикагIа кул цар доахаш дола къахьегама толамаш. Пхе бетта планал совгIа цар техад 940 метр совгIа буруя. ХIара станокаца бетта буруя тохара коммерчески сухала задании 7,2 процент тIехкхоачашъяьй цар, къахьегама оасарле лаьрхIа хинначул 8,3 процент лакхъяьй. Буруя тохарга дIабода мах лохбарах укх шера цар кхедаьд пачхаьлкхенна цхьа миллион 335 эзар сом.

Яхье хьалха латташ я буровой начальникаш Йайнан Владимир, Кузьмин Александр, Виноградов Анатолий, Хвостов Юрий парте латтача бригадай коллективаш.

УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА БОЛХЛОШТА СИЙЛЕН ЦIЕРАШ ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Республика унахцIено лорарча даькъе толамаш дахарахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цIераш лойла:

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР»

БАЙСАНГУРОВ Рамзан Ахъядовича — № 2 йолча Курчалоевски районни больница лора-хирурга, Шалински район;

ВАРТАНОВА Аида Аршавировнана — Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лорарча министерства керттерча педиатра;

КОТИЕВ Мони Магометовича — Назрановски района керттерча лора;

КУЗЬМИНА Александра Павловнана — Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лорарча министерства акушер-гинеколога.

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО»

ГРИЩЕНКОВА Ида Дмитриевнана — № 1 йолча берий больницана медицински сестрана, г. Грозный;

ДОНСКОВА Алла Петровнана — Бородиновская яхача станица фельдшерско-акушерски пункта заведующена, Шелковской район;

МАСКУРОВА Фатима Хусейновнана — № 81 йолча аптека заведующена г. Грозный;

ТАУБУЛАТОВА Асят Мовлдыевнана—Алхан-Чуртский яхача поселка фельдшерско-акушерски пункта заведующена, Грозненски район.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

1985 шера 14 июне.
г. Грозный.

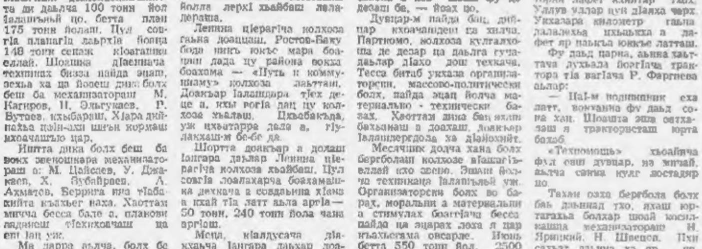

Каст-каста делхача догIана болх юкъагIа боахе а, йийнха ха етта деза сахьат доакъар ца кийчдеш дIадахийтан Наьсаре района «Экажевский» совхоза доакъар Iалашдеча болхлоша.

Цар дика тоаешача баьцах 300 тонн сенаж еллай, чуййнна йол Iалашъеш ба.

Лакха а листа а я укх шера баьцаш. Доакъар шортта Iалашде йиш хургья. Берргга низ оарцагIбаьккхаб совхозе доакъар ма хулла дукхагIа гулдара.

СУРТА ТIА: звеньевой Шонхоев Яхьъян механизатор Арапиев Салмани шоай агрегатаца.

И. ПЛИЕВА сурт.

1985 ШЕРА 24 МАЙ ХЬАТIАОТТАШ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШЕН СОВХОЗАШЕН ДОАКЪАР КИЙЧДАРА ЙОЛА

СВОДКА

(эзар тоннаш)

Районаш	Йол: План	Йол: Кийчъйина	Сенаж: План	Сенаж: Кийчъйина	Силос: План	Силос: Кийчъйина	Баьца хьоар: План	Баьца хьоар: Дахьйина
Ачхой-Мартановски	3,2	0,045	4,0	1,855	31,0	1,645	1,0	0,078
Ведески	11,0	0,170	0,7	—	15,0	3,621	0,1	0,021
Грозненский	24,1	2,253	20,1	2,823	116,6	5,126	5,7	0,359
Гудермесски	7,3	2,171	3,0	5,416	29,9	1,334	0,7	0,060
Малгобекски	7,3	0,775	1,4	2,634	28,8	1,000	0,7	0,024
Надтеречни	16,2	5,126	4,6	5,451	55,4	6,890	2,5	0,110
Назрановски	7,3	0,060	7,0	2,160	58,6	3,900	1,8	—
Наурски	33,8	8,671	3,8	3,545	75,1	2,095	3,7	0,421
Ножай-Юртовски	12,1	0,330	3,9	0,130	10,0	—	0,2	—
Советски	10,7	0,080	1,4	1,160	12,7	—	0,1	0,002
Сунженски	12,0	0,365	13,3	7,357	115,0	0,565	2,5	0,332
Урус-Мартановски	4,0	0,915	6,0	1,882	40,2	0,020	1,3	0,238
Шалински	7,3	2,290	3,3	2,200	50,0	—	1,5	0,132
Шелковской	40,2	9,240	5,2	3,838	81,0	11,832	13,0	1,436
Республике гIолла	201,8	32,539	79,0	39,511	731,8	37,829	35,1	3,213
1985 шера хиннар		21050		30466		23835		4406

Овсаре къахьег

ЧIоагIа хьинар долаш саг я яхаш наха ювцаш, Бандаева Алипат тенна а низ болаш а саг хургья-кх из аьнна хетар сона. ГIалат ваьнна хиннавар. Ювцарга диллача ца тешшал дегIа ийша, йиткъа кхалсаг я Алипат. Шийна костам беш йоаллар из тхо из йолча дахача хана. Зизаш а дагIаш хоза тоадаь дар ков.

Вурийтта шу хьалха Алипат доахан кхоабача фермен цун цIенда Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза [illegible]

[illegible] лата. — Аттех халец аьнна болх ца къердаш, тхоашта хьаннIсбеннача балха дIаайттар тхо. Со Iаьсий кхедеча балха яхар.

Цига балха яхалехьа ферме болх баь дIар из. Сика дайлар цунна Iаьсашка миштa хьажа еза. Дика хьалхехдора уж. Массехк шу даьк кхар цо из болх беш. Цул тIехьагIа доярка болх бе йолаелар.

— Са враза тха ферме бар доахан детта дика мастераш Беликова Екатерина, Демишенко Любовь, Зукаева Азинат, Шаптиева Заза, — йоах цо. [illegible]

[illegible] шийй хиннача хьехамчашта тIехьакхийнай из. Атта кхаьчаяц из цу лакхаленга.

ЦагIа диъ бер а долаш нана йолча цунна доккха дукъ тIалаттар. ЦагIа дисе бераш дагадехе ниъаза доахана хьажарах йолча уйлаях а нохайора. Салоа ха кIезига юсар цунна дийнахьбус. Из а дицдеш цхьаькха во дера цунга — цIенда цамогаш хилар цIенхашта а йIахьхача хана а. Из деррига кхачдера цун зIамигача дегIа. Бакъда, йохалзар Алипат. [illegible]

[illegible] каре гIулакх деш ший Даьхена хьалхашкара декхар кхоачаш а даь, цIавена, хIанз колхозе тракторист волаш болх беш ва Алипата воI Iалихан, юкъера школа йисте а яьккха колхозе балха я цун йоаккхагIйола йоI Займая. Лувзен Румисен деша багIа.

Хьаьналек чIенен къахьега Бандаева станицерчен колхозерчен наха дика йова, цун сий а ду.

ХIанз Алипатага ба берига а 24 етт. Царех 18 беттaш ба. Дийнахьа 230 килограмм а кхы дукхагIа а шура боаккх цо. [illegible] XXVII [illegible] А. Бандаевас.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Социалистически яхьа оаг1ув

ДЕРРИГА НИЗАШ—ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА

КПСС XXVII съезда накъаодолхаш

ПРОДУКЦИ— ДУКХАГIА А ДИКАГIА А

Парте XXVII съезд гулъяраш йола КПСС ЦК апрельски Пленума решенеш ч1оаг1а къахьегама а политически а хьнпар айденна болаш т1айнйцар Нохч - Г1алг1ай АССР къахьегамхоша.

Цу дезача дена сийлента ванъанхара т1а-т1а шераг1а ярнаш латт республикерча производственни коллективашта юкъера социалистически яхь.

Дукхахча производственни коллективаша толаме кхоачаши т1ехкхоачаши яьй 1985 шера пхе бетта планови заданеш, б1убенна къа а хьегаш ханал хьалха ювлача цар дика лард йоллаш латт пхьайтталаг1ча пятилетка производственни программа т1ехкхоачашъяра.

Республика еррига промышленность хьанйцача продукци маьхала якхара 1985 шера пхе бетта план 100.9 процент кхоачашъяьй, планал совг1а маьхала яьккхай 7.8 миллион сом мах бола продукци. Пхе бетта план толаме кхоачашъяьй «Грознефть», «Оргтехника» производственни объединеней, «Промавтоматика» НПО, Грозненски «Нефтехимзапчасть», «Электромеханически» заводий, кхы дукхача коллективаша.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо хьалхашка оттадаьча лоарх1амеча социально - экономически декхарашта юкъе кертера моттиг д1алоац экономике караг1дувлача динача г1улакхаша, сихха из дег1а а ккувлаш, дукхаг1а хулийт арахеца продукци. Иштта къахьегаш йола коллективаш дукха я.

Хьаэцаргъя вай «Оргтехника» яха производственни объединени, 1985 шера пхе бетта соахка цу юкъа арахийцачул ялх процент дукхаг1а продукци арахийцай цо. Т1амел кхийтта продукци хьахиннай къахьегама овсарле лакхъяра чотаг1а. Продукцена поставкаш яра планах а толаме лоарх1аьй коллектива.

Карабулакски химически реагентий заводе арахеца продукци 14 процент т1а кхийттай, къахьегама овсарле 12 процент лакхъеннай. Завода коллективо толаме кхоачашъяьй продукцена поставкаш яра план а. Гудермесски медицински инструментий заводе арахеца продукци 7 процент дег1аеннай, кхал лакхъеннай къахьегама овсарле а, заводо кхоачашъяьй продукцена поставкаш яра план а.

Республикерча мехкдаьттахоша планал совг1а даьккхад 26 эзар тонн мехкдаьттеи 17 миллион кубически метр гази.

Д1адахача пхе бетта арахеца продукци т1аккхийттай «Красный молот» заводе 6 процент, Г1. Ахриева ц1ерагIча «Электроинструмент» заводе — 9 процент, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводе — 5 процент.

Арахеца продукци дукхаг1ь хулийташ, къахьегама овсарле лакхъеш, бизза шоай тароенех пайда ийбеш, караг1даьначох кхоачам а ца беш, д1ахьалхашкахьа ухаш йола коллективаш к1езига яц республике.

Цхьабакъда, 1985 шера пхе бетта итогаша хьахьокхачох шера йолча йоккхийча планашка хьежна ца лелаш мела лийнаб цхьайолча участвашкара болх. Договорни декхараш а т1ехьа д1алаьрх1ача продукци маьхала яккхара, къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачашъяьяц, кхыдолча хьокхамех а лаьрх1ача боарамга кхаьчадац.

Продукци маьхала яккхара 1985 шера пхе бетта план кхоачашъяьяц «Грознефтеоргсинтез» производственна объединене, «Пищемаш», Гудермесски, «Нефтехимзапчасть», цементни заводий, кога г1ирс беча фабрика, прядильно - ткацки объединене коллективаша.

Экономически обзор

Соахка пхе бетта арахийцачул к1езигаг1а продукци арахийцай укх шера цу юкъа «Трансмаш» заводе 2 процент, биохимически заводе — 7 процент, цементни заводо — 9 процент, г1ишлон управлене Грозненски аьшкбетона конструкцей заводе — 5 процент, «Чечингсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей заводе — 12 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 2 процент, Грозненски кога г1ирс беча фабрике — 15 процент.

Д1ахо иштта болх бе йиш яц, сихаг1а шоай г1улакхаш тоадар — цу предприятей х1ара къахьегама коллектива сийлен декхар.

Паччахьалкхен юкъара, лоарх1аме декхар да къахьегама овсарле дег1аахара темпаш сихъелга. Цхьабакъда, республике х1ана а т1ехьа к1езига яц къахьегама овсарле лакхъяра заданеш кхоачаш ца еш йола коллективаш.

Къахьегама овсарле лакхъяра 1985 шера пхе бетта план кхоачашъяьяц «Пищемаш», «Трансмаш», биохимически, цементни, г1ишлон управлене Грозненски аьшкбетона конструкцей, кхы цхьайолча предприятей коллективаша.

Цхьанкха дича а ла могаргволаш дац къахьегама овсарле дег1а ца ахарал совг1а из лохлуш хилар. Биохимически заводе къахьегама овсарле лохъеннай 26.7 процент, Грозненски кога г1ирс беча фабрике — 7.2 процент, йий довккхача заводе — 16.1 процент, Сурхахински укупорочни изделей заводе — 14.8 процент, «Чечингстройматериалы» производственни объединене — 3 процент. Уж санна дола масалаш кхы дукха а доаладе йиш я.

Юкъарча производства эффективность лакхъяра болча ваькъо д1алех йолаш йолча ресурсех ма могга бизааг1а а дикаг1а а пайда ийбелга. Керттерча декхарех ца1 да ма могга к1езигаг1а бийдал, материалаш, энерги д1а а ухийташ, бухсоцаш хьахулаш дар дикаг1а кхийтара къонсам лоаттабар. Х1анз арахеца продукци дукхаг1а хилийтара лоарх1амег1а бола хьаст ба нхом бар. Доагор, электроэнерги, бийдал, материалаш кхоеш, лоаца аьлча, дикача дас санна доалдеш йола хьалха латта коллективаш к1езига яц республике. Бийдала, материалий х1ара грамма, электроэнерге х1ара киловатт - сахьата, йовхала энерге х1ара гиганалоре бокъонца учет лелаю цар.

Цу лостамаг1а дикиа дукхе балхаш ду «Красный молот», «Трансмаш», Гудермесски медицински инструментий, Карабулакски химически реагентий заводашка, кхыча предприятешка.

Халахете а бегаллдакхха дезаш да доагор, газ, мехкдаьтта продукташ кхоара т1ехьа боаг1ташш бола къонсам пхьайолча предприятеша лоаттабеш ца хилар. Укх шера хьалхарча квартале йоаг1ачул дукхаг1а материалаш йоаьй Грозненски ремонтно - механически, биохимически заводашка.

Кхоьача материалий, бийдала, доагора чотаг1а шера шин дийнахьа болх бара шоашта хьалхашка декхар оттадаь йола хьалха латта предприятеш к1езига яц. Из маьхера инициатива ма могга шераг1а д1а-хьа йоаржеза республикерча ерригача коллективашка.

1985 шера пхе бетта к1езиг - дукха тоаденнад халкъа эшаш дола товараш хьадара г1улакх.

Уж товараш арахецара пхе бетта план 100,5 процент кхоачашъяьй, д1адахача шера цу юкъа арахийцарел 2 процент дукхаг1а арахийцад. Уж товараш арахецара планаш толаме кхоачашъяьй «Грознефтеоргсинтез», «Оргтехника» яхача производственни объединеней, «Пластополимер» ОНПО, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода, кхыча коллективаша.

Цхьабакъда, дукха декхар т1аьдисар халкъа эша товараш арахецача керттерча поставщикашта: Грозненски кога г1ирс беча фабрикана, уж товараш арахецара план духхьал 79 процент мара кхоачашъяьнзар цо, д1а ца кхоачаш диса товараш 1.1 миллион сома маьха да. Швейни производственни объединене план кхоачашйир 99.1 процент, Назрановски трикотажни фабрика — 96 процент, моттигерча промышленноста министерства предприятеша — 97 процент, иштта кхычар.

1985 шера шоллаг1ча ах шера йола планаш дикиа йоккхаг1а я, уж толаме кхоачашъяра овсаре болх бе беза, массе а йолча участкашц хьинаре къахьега деза.

Хьалхарча даькъе де дезар да планах лоарх1а ца еш хилача предприятеша т1ехьаюсилга д1а а доаккхаш, укх гаргарча хана д1а ца душ йися продукци юхаметтаоттаяр.

КПСС ЦК апрельски Пленума решенешка хьежна х1ара предприяте коллективо де дезар да шийна боаг1аш бола бехк хьат1а а эшаш, баьча балха ц1енхаштта анализ яр, дизза дисараш гуча а доахаш, арахеца продукци сихаг1а дег1анхувлара де дезараш практически чакхдахар, еррига планови задалсши т1аьйна декхараш толаме кхоачашдар.

Министерствай, ведомствай кулгалхой, специалисташ декхарийла ба т1ехьаюсача предприятешта, участкашта къаьстта ч1оаг1а т1ахьожам лоаттабе, т1ехьаюсилга д1адаккхара цоашта моггаш дола новкъостал де.

Х1ара производственни коллектива сийлен декхар да 1985 шерей б1аьрччача пятилеткаи планаш дикача хьокхамашца кхоачаш а еш, КПСС XXVII съезда сийленца накъаяхар.

НАЬНА ЛЕРАГIА

1984 шера Назрановски района боахамий доахан лелдерашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар «Назрановский» совхоза доярка Дзаурова Къазболата Цаьша. Шийгруппера х1ара 1аттагара 4181 килограмм шура яьккхар цо. Иштта дика къахьег доярка укх шера а.

— Миштта баьлпаб хьа аьттув доашачча хана балха опыт караерзае а иштта боккха толам баккха а? — хаттар ду аз Цаьшага.

Эхь а хеташ йист ца хулаш пхьа юкъ йоаккх цо. Аттадацар йоа шийх дала йош ала. Ц1аькха а дех ца цунтара цу хьакъехьа ши-кхо дош алар.

— Мама я со боах ба 1оманьр, — оал цо т1аккха ш1ийенна даьтта юкъ сийрдайоалаш безаме ела а къена.

Даьнеи нанен караг1дувла дикадар а водар а зувш царна тержам т1аозаш хул бераш. Уж иразя долаш а ба нагахь санна даьша д1ахьор обществана а царна шоашта а пайдана болаш, нийса никъ бале. Из берий дегашка ч1оаг1 а бале 1обуж. Шоай низ д1акхоачар деш хул ункаш дан напен санна хила г1ерташ. Х1ьата Къамбулатен Эсетен д1ахьош хиннар хьынала никъ бар, цар шоай бераша меттел дукхача пакха хьал а лоацаш.

1970 шера ферме балха боаг1а уж. Ц1енаьх слесарь хул, х1ьата ц1еннаьнах — доярка. Бераш юкъерча школе деша долх. Цхьа шу д1адахийтац цар шоай декхараш толаме кхоачаш ца деш. Эгтара дикаг1а къахьегаш болча болхлошта юкъе йоахаш хул цу шинне ц1ераш. Иштта беркате къахьегаш д1аахийтад цар дукха шераш. 1982 шера пенсе йода Эсет. Т1аккха а ц1аг1а 1оха сатийнадац цун. Кхы т1а хьинар айденна къахьега йолаеннай ферме. Иштта, 1984 шера х1ара 1аттагара шура яккхара план 127 процент кхоачашъяьй, «За трудовую доблесть», «Къахьегама ветеран» яха мидалаши Ерригсоюзни социалистически яхье котало яккхарах енна маскехк Знаки наьхка т1а йоахи Дзаурова Эсета.

Цхьан дийнахьа сайрийна яхлаг1ча классе деша яг1аш йола Цаэш нана йолча ферме йода. Шийгруппера ткъаьшъь етт бийтта а яьнна, доярка йоацаш дисараш деттараш йоадлар Эсет. Юхьа т1а г1оала 1оухаш хьоцар а лоаш к1аьтенна шийи нана б1аргаайча дог тохаделар йийига.

— Мама! Сона беттал урбарий - хьог1 аккарех цхьанкха етт?

Цхьа ха йоакх Цаэша, нанна 1об1арахьежкача латташ. «Тхона т1адувхари даарш 1алашде г1ерташ 1уйрийна диъ сахьат даьлча г1оне сайрийна геттара йоад къовлабаллацца ши кулг 1о ца дуллаш цхьаццa х1ама деш лел-кх хьо, ва са хьамсара нана», оал ше шийна ханага диллача дохнна хьаькъал долаш йолча йийига, дог лазаш наьнах къа а хеташ. Цун дег чу дессар а цо яхар а кхеталу нанас.

— Ер сатийна етт ба. Укхо хьога беттийтаргба аьнна хеташ я со, — оал т1аккха Эсета, кулг лаьца Цаэш цхьан боккхача 1атта юхе д1ат1а а йиге.

Из дар 1976 шера. Ца ховр нанас хьа а оалаш халла из етт бетта низ д1аккхоач йийига. Болх йистебаьлча цхьана чубоаг1а уж фермера. Пхьор диаь яьлча тхьайсе д1айода г1адъяха Цаэш.

1уйрийна диъ сахьат даьлча хьалг1еттар Эсет. Массаза санна ферме яха дага йолаш на1аргахьа д1айолаелча йиска уллачара хьалъура а ийккхе цунна т1ехьайоалу Цаэш.

— 1а фу леладу?! — хоатт Эсета.

— Мама! Со а йоаг1а ферме сай етт бетта, — оал йийига, дехар деш шийжо т1ара б1аргаш наьнагахьа хьал а хьежаш.

Цкъарчоа г1адъяхе хул Эсет. Дог хьоаст цу дешана. Доккхал ду халонашта духхьала а отташ х1ама хьаде г1ерташ из йолаш. Т1аккха дагадох цуна дешар. «Школера д1аяла езаргья-кх укхан», ц1аьхха юхь т1ара хувца я душ убла чуйосс Эсета.

— Мама! — оал из зувш лаьттача Цаэша, цунна дегадоаллар кхета а даь. — Аз доаш ду хьона айса кхы а дикаг1а дешаргхилара.

Цу 1уйрийна цхьана болх уж ферме. Шийн етт бийтта яьлча нанас хьаьхенка цхьаькха бетта йолалу Цаэш.

— Дукха ха ялалехьа ялх етт бетта йолаелар со, — яхаш д1ахо дувц ч1оаг1а сабар долаш йолча йо1а. 1980 шера итт класс чакхъяьккха яллалиа дийттар аз уж. Со санна шоай нанна Халимата новкъостал деш бар Айдаевг1ар кхувш боаг1а мехкарий Зайнап, Тамара, Сапита, Лейла.

Приказ а теха ферме болх бе еча цхьанна саго х1ама хьахьеха дезаш яцар йо1. Шеча фух бола ткъо етт хьа я ийца, майрра къахьега д1айолалу из. Итт класс чакхъяьккхачул т1ехьаг1а пиига балха а яйя, доярка хул Цаэша з1амаг1олча йишех Паьт1иматах а.

Цу шерашка ферме эгтара дикаг1а болх беш яр къона доярка Айдаева Зайнап. Цунца яхье а яьнна къахьега лаьрх1ар Цаэша. 1981 шера х1ара 1аттагара 2600 килограмм шура а яьккха социалистически яхье хьалхара моттиг йоаккх цо. Цул дукха т1ехьайнсац шоллаг1а моттиг яьккха Зайнап а. Т1аккха кхы т1а шераг1а ала боал мехкарашта юкъе яьржача яхьах. Шоллаг1ча, 1982 шера «Назрановский» совхозе рекорд а оттаеш, х1ара 1аттагара 4186 килограмм шура йоаккх Айдаевас, х1ьата 3067 килограммага д1аккхоач Дзаурова а.

Иштта, шер-шера хьинареч1ен беркатег1ен къахьегаш д1аболх къона доярнаш. Шоай планаш дикка т1ехкхоачаш а еш толаме чакхдоакх цар 1983 шу а. Цхьабакъде, караг1даьначох кхоачам а хиниа 1оха дага йолаш хилац Цаэш а Зайнап а. Пятилетка арг1анарча диълаг1ча шера 4181 килограммага д1аккхаьчай Дзаурова Цаэш, х1ара 1аттагара 3734 килограмм яьккхай Айдаева Зайнапа а.

Цар д1аболабь патриотически болам хьаллаьца хьинар айденна къахьегаш ба цар шоай а Наьсар-Кертерчей Аьлтий - Юртарчен фермашкара а дукха доярнаш. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб карарча шера бигь бетта шура яккхара план дикка т1ехкхоачашъяь Плиева Райхьант, Сагова Марем, Темирханова Маржан, Айдаева Лейла, Цечоева Марет, Цолоева Мария, Торшхоева Тоха, Шанхоева Лейла, кхыбараш.

— Укх шера малаг1а декхар т1айнйцад 1а? — хетт аз Цаэшага, сай къамаьл чакхдоалаш.

— Сай группера х1ара 1аттагара 4500 килограмм шура яккха лерх1аш я со, — шеко йоацаш йоах къонача доярка.

Х1анзалца ше аьнар кхоачаш ца деш 1ийнац Дзаурова Цаэш. Ийий дезал д1акхоачаргда аьнна хет укх наькъа а ше денна дош кхоачашде.

С. АУШЕВ.

СУРТА Т1А: «Назрановский» совхоза хьалхалатта доярка Дзаурова Цаэш.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Сий дола къахьегамхо

Х1ара шера дика хьокхамаш гойтеш къахьег Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхозе къахьегамхоша.

Лостам ба сомий бешамешка. Аьха цецадаьнна да цар муг1арешта юкъера лаьтте. Дика латаб сом а.

Декхараш иштта толаме кхоачашде доккха новкъостал ду механизатораша. Дукха ба царна юкъе балха нормаш хаддаьза т1ехкхоачашьераш. Церех ца1 Сапараев Амади ва.

Механизатора професси Казахстане вахаш 1омаьй цо. Х1ьата цу совхозе болх бу ткъа пхелаг1а шу да. Механизатора цхьоалаг1а класс я цун. Йоккха опыт йолча Амадега эттаре бехктоккхамег1а йолча участкашка болх бейт. Шийна т1адилла г1улакх массе хана т1ехдиеш шийн зеннахьен чакх а доаккх. Кхай т1а а сомий беша къахьегаш цунца къовсавала могаш меттахьа мара сатаг вац совхозе. Пхьайтталаг1ча пятилетка шийн план кхаь шерей шин беттех кхоачашъяьй.

Дика хьехамча а ва из. Механизатора болх караберзабе цо г1о даь ваший ва1 Сапараев Зайнди, Сельмурзаев Шагид, кхыбараш х1ана цул дукха т1ехьа ца бусаш нормаш хеддаьза кхоачашъеш къахьегаш ба.

Амаде сий ду совхоза коллективо, из харжав районни Совета депутателла.

Х1анз комбайна т1а а хайна баьццара горошек чуэцаш ва из. Механизатораша юкъе яьржача социалистически яхье юхе а хьалха ва. Совхоза контора хьалхашка цун сийна Ц1е байрах айьй.

Цунна еннай Къахьегама Сийлен III степена, «Знак Почета» яха орденаш, медалаш. Доаг1аш даь сий да из. Цул совг1а Амади ва т1ехкъарча йиъ пятилетка гвардеец.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТА Т1А: «Новосельский» совхоза механизатор Сапараев Амади.

М. МАЛУЕВА сурт.

МОТТИЙТА ЛЕЛАЮ ЯХЬ

Малгобекски маьхк еча завода кулгалхоша, общественни организацешта керте латтарашца дувцичох, ер шу долалуча хана заводе болхлошца, инженерно - технически болхлошца дага а боалаш, доккхий социалистически декхараш т1айнйнад: пятилеткаи задани укх шера 20 ноябре кхоачашъя, шера задани ханал хьалха чакх а йоаккхаш, лаьрх1ачул дукхаг1а 60 тонн маькхабулочни изделеш арахеца, продукци маьхала яккхара шере план 27 декабре кхоачаш а еш, заданел совг1а 15 эзар сома маьха тайп - тайпара продукци йоаха, планал совг1а ши декалитр совг1а дола мерза хий арахеца, 5,5 эзар киловатт - сахьат электроэнерги кхое, иштта кхоьча материалий чотаг1а шин дийнахьа болх бе. Миштта кхоачашду т1айнйна социалистически декхараш?

Со цига ийсеннача хана мел ч1оаг1а лехача а планови отделе, партбюро, иштта кхычахьа хьежача корадоаг1аш дацар уж д1аяздиь кахат. Завода директора Булгучев Хьасана кабинете цхьан листока т1а д1аяздаь долаш да уж, яхар мара цу г1улакха дух т1а вала могаш саг вацар укхаза. Х1ьата кулгалхо ч1ега теха кабинет д1а а къайла, командировке вахав, кхычарна кара ма г1олда «декхараш», аьлча санна. Массане а б1арг т1еоттаргболча предприяте коа дика ийчдаь хьалтеха хила лека документ, д1ахьуладаь кхчад ца ховш да. Цу г1улакхах фу ала деза формализм я ца аьлча. Моттийта т1айнйца декхараш да-кх уж.

Цудухьа заводерча болхлоех цхьаннена а довзаш дац уж. Хьано малаг1ча иччаг1 яхь лелаю, завода бригадашта юкъе миштта в1ашт1ехьъяьккхай из хара цхьаболча болхлошка хаттараш дир аз. Царна ййш дацар магапзар предприятерча къахьегама ветеранашта: бод тедача Дзортова Марема, коммуниста, маьхк йоттача Балоева Тамарена, Булгучева Тамарена, иштта кхычарна. Х1анз акхар дувцараш малаг1а декхараши социалистически яхьи я аьлча санна тхона к1ирбенна б1ара а хьежаш балламаш хьалъувзар цар. Шу долалуча хана т1айнйца хила-м деза уж, цхьабакъда, х1анз укх сахьаге тхона довзаши дагадоаг1аши дац. Йоах цар. Х1ьата яхьех аьлча тхона из хац, тхоай низ хьинари кхо ца деш къахьегаш да-кх тхо, яхаш дувц цар д1ахо.

Предприяте коа, цун цехашка д1ачуваьлча гуш яц КПСС XXVI съезда, цул т1ехьаг1а хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъяра, нхом бара, хьурмат дара, къахьегама овсарле планал совг1а цхьа процент лакхъяра, арахецача продукцега д1абода мах ах процент лохбара болхлой т1ахьехаш, оарцаг1боахеш дола плакаташ, транспаранташ, лозунгаш. Завода коа латтача стенда т1ара дараш соахкара хьокхамаш да. Укх шера ца дезаш дараш довзийташ цхьаккха тайпа йоаьзув довнзар сона цига. Лоацца аьлча, декхараш кахьата т1а дисад. Цун бала болаш бац Малгобекски маьхк еча завода кулгалхой.

Ховш ма хиллара цхьаккха къахьегама коллектив яц шоай ветеранаш, социалистически яхье хьалхалаттараш боацаш. Уж бовзийташ дола сийлен углаш доацаш да укхаза. Иштта доацаш да хьокхамий улг. Цу г1улакха дукха сагота йоацача тара я предприяте общественни организацеш а. Заводе ийслуш дола кхоачамбоацараш сихаг1а д1адахара боккха бехктокхам т1алатт предприяте кулгалхошта, партийни профсоюзни организацешта. Цхьабакъда, из цар кхета ца дечох тара да х1анз заводера г1улакхаш. Цар болхлошта юкъе беш бац кхетама а организаторски а болх. Шоашта хьалхашка латта декхараш ц1енен дизза кхоачашде г1ерташ бола болхлой бац ала йиш яц укхаза.

Кхоьча материалий чотаг1а шере шин дийнахьа болх бергба, аьнна цхьа пункт я т1айнйцача социалистически декхарашта юкъе, из г1улакх боггонца доашкаш. малаг1ча мероприятей чотаг1а в1ашт1ехьдаргда хьахьокхаш йола план йоацаш я заводе. Т1аккха дерга яхар мара х1ама доацаш даьсса къамаьл хул цунах а.

Иштта долча хьалашка, ийслуш дола кхоачамбоацараш эша а деш пхе бетта план кхачкъа кхоачашъяьй санхетам лакха а болаш, хьинар кхо ца деш къахьийгача завода болхлоша. Цхьабакъда, т1айнйца социалистически декхараш кхоачашде гаьна да.

[redacted]

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ ТОЛАМАШ

Ер шу доладелча денз паччахьалкхен планал совг1а Грозненски ремонтно - механически завода болхлоша арахийцай б1аь эзар гаргга сома маьха товарни пхийтта эзар сом мах бола нормативно - ц1енен продукци. Дикка т1ехкхоачашъеш хьабоаг1а уж продукци маьхала яккхара задани а. Паччахьалкхен планал совг1а цхьа процент къахьегама овсарле лакхъяра задани цхьаи ахаззеи гаргга т1ехкхоачашъяьй завода коллективо, потребителашта поставкаш яр а лаьрх1ача боараме да.

«КПСС XXVII съезда — хьинарерча къахьегама 27 декада!» яхача девизаг1а яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Абубакаров Мовлады Симеевичи Власенко Александр Николаевичи керте латтача цахйи Кузнецова Валентина Алексеевнас кулгалдеча котельно - сварочни участкаи коллективаш.

* * *

Вай мехкарча коммунистий форума сийленца накъабахара доккхий декхараш т1айнйцад Грозненски швейни производственни объединене цехий, филиалий х1амаш тегараша. Уж толаме кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаьй цар. Цу яхье дениа укх шера хьалха латтеш хьайоаг1а цхьоалаг1ча филиала коллектив. Духхьал д1абахача пхе бетта паччахьалкхен планел совг1а цо арахийцай 6900 школьни берий костюмаши 1600 к1аьнкий хачеши. Заданел совг1а маьхала яьккхай 246 эзар сома маьха продукци.

Белгалбаьнна дика къахьегаш, ба х1амаш тега мотористкаш, коммунистически къахьегама ударникаш Исламова Догма, Маашева Залпа, Барсанова Тамара, кхы дукха бараш.

* * *

Пятилетка т1ехьарча шера шоаш т1айнйца декхараш кхоачашдеш «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахоша, укх шера паччахьалкхен планал совг1а даьккхад 300 тонн гаргга «1аьржа дошуви» 460 эзар кубически метр газн. Кхом бареи хьурмат дараи т1екьа т1аг1ертта къонсам лоаттабарех укх шера 38 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое в1ашт1ехьдаьккхад цар.

Кадзоев Ибраг1има кулгалдеча скважинашта лаьттан к1ала ремонт еча бригадо укх бетта хьалхарча деношка рапорт деннад пхе шера задани кхоачашъярах.

Даим терко еш

Укх шера кхашка дукхаг1а удобренеш яхийтара месачникашта алсамо дакъа юкъедихьар объединене механизаторашеи водителашеи. Из бахьан долаш республике хьалхара моттиг а эзар сом премиа а яккха караг1даьлар царна. Пхе бетта 45 эзар тонн органика района кхашко йилла езача цар в1ашт1ехьдаьккхад 62 эзар тонн совг1а из йилла. Иштта, цу юкъа лерх1аш хинначул т1ех д1атайсай минеральни удобренеш а. Из хьокхам цхьан ахаззеи т1ехкхоачамбаьб коллективо: лаьтта оахача хана 37 эзар тонн техай, пхи эзар гектар гаргга долча лаьттан т1а воакорийа льй. Деррига в1алаьрх1ача карарча шера диъ б1аь эзар сома маьха балхаш даьд коллективо.

Цу боараме балхаш чакхдаха в1ашт1ехьдаргдацар цар коллектива, нагахьа санна шоай механизированни отрядашта, къаьст - къаьстача механизаторашшеи водителашеи юкъе лерг1а социалистически яхь йоаржаьь ецаре.

Цу деша йоакхо еш я цар партийна, профсоюзни организацеш. Объединене йолаш я моральни материальни стимулированни яра хьаьла условеш. Х1ара кхаь дийнахьа балха итогаш ела, котбаьнараша карара нара тела ц1е вымпелаш, ахчан премеш телга, цар ц1ераш белгал а йоахаш шерра д1айовзийтилга 1алашдаьд.

Удобренеш кхашка д1аозача болх беш ва «С-100» яхача трактор т1а Картоев Хьусеи. Шийн къаьнача тракторца х1ара дийнахьара норма т1ехкхоачашъеш хьавоаг1а из. Кхы а цхьан пятилеткаг1а цу т1а болх бе дага ва Хьусеи. Иштта, лакха овсарле йолаш къахьегар бахьан долаш цунна СССР юрта боахама Министерства ц1ераг1а совг1аташ тейннад.

Ше юкъарча г1улакхах дог лазаш, х1аман уйла еш саг волга хьахьенхец трактористта Беков Беслана а. Дукха йоаиаш цо предложени еннай мехкапата хуларе балха х1ана мехотряда низ д1акхоачача 300 тонна метта 500 тонн кхь т1акетта кхашка д1адахьийта а кхычахьа ч1оаг1а эшаш йола экскаватор мубъаллийта а аьттув баргбар вай, аьнна. Цу г1улакхо боккха аьттув боаккхаргба коллектива.

Керда коллектив хьахиннача хьалхарча дийнахьа деза укхаза къахьегаш ва Тумгоев 1адрахьман. Лакха говзал йола экскаваторщик а хиина д1аэттав, парте членалла д1айийцав. Цох боккъонца вола «ас» оал коллективе. Цунна хийцца болх хьабара кхо хьат1атетташ ва тракторист Арчаков Амур.

Дукхахча боахамашкара лаьтташ хьаьдеча дакъа лоацаш хиннаб цар дикаг1болча водителех бола Экажкъонгий-Юртарча юрта Совета депутат Толдыев Зяудин, Костоев Бахьаудин, Добриев Хаваж, Газдиев Иоакъап.

Лакхе вай белгалбаьхача механизаторех а водителех а х1ара кхо ди массаза доал яхье уж даим яхар санна котбувлаш хилараш ахчан совг1ат ца хьожадеш бисаш.

Ядокимнакаташ етташ «Сельхозхиме» объединене мехотрядаш чакхъяьнна кхаш оасарах ц1ена да, хьалха сатта 1ажаркъо хьалйнкъа 1ажаг1ьенна латтац. Иштта, Добриев Хьасан керте латта барз1 опрыскиватель юкъе йола колонна итт дийнахьа совхоз - техникумен «Назрановский» совхозеи кхашка зенеча баьцех хьалдаьккъача 3 эзар гектар лаьтта уж д1аьнеш волхаш техар. Уж балхаш деча ч1оаг1а белгалваьлар опрыскиватель т1а къахьегаш хинна Майсигов Аюп. Цо х1ара дийнахьа ши норма гаргга кхоачашйора. Цунга д1акхоачаш болх бора Аушев Ювнаса, Измайлов Бахьаудина.

Цу дерригне хьадаьд кхаха беркате къахьегара мел эша хьалаш, х1ьата шоай балха г1улакхаш кулгалхоша хал даьза теркалделга, йоакхо елга гуш болча къахьегамхоша а шоай хьинари низ кхобиц хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдара. Цунна дола телаш да Наьсарерча «Сельхозхиме» объединене Ерригсоюзни социалистически яхье в1ашт1а шин шера КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара теха Ц1е байрах яьккха хизар а. Д1ахо йолача хана а яхь лаьг1 ца йолийташ шоай балха боарам шербе лата я коллектив. Каст - каста бех уж кхыча районашкарчар шоашта новкъостала, х1анз Урус - Мартановски района кхашка балхаш деш я цар цхьа мехотряд.

С. ШАБИЕВ.

Вай лоалахой болча

«СУЛАК» ГІО ДЕ ДОДА

Сулак яхача дагестански хин кІи лелаеш я Гаьнарча Малхбоале чкъаьрий доахаш хи тІа лела советски база. Бернигово форда тІа гаьнарча районе болаш дун экипажа радио чу гІолле хелай гІо дехаш сигнал.

ЧІоагІа мехкарбаьхна форд бахе а шлябаьга «Сулак» гІо де оаргаглаьнний. Чкъаьрий лувцача «Донна Джеквинна» яхача американски кемана гарга я бахе советски морякаша шоай борта тІа хьайиддаь чоь хинна американски матрос. Хи тІа лелача советски базе тІа ихаь дийнахьа медицински гІо даьд цун.

ДегІа хьал дикагІа хилча «Сулак» из дІаденнав «Донна Джеквинна» борта тІа.

Советски шлябаьга командена чІоагІа баркал аьннад американски чкъаьрий доахархоша.

ПОЭЗЕ ГАРГАКХУВЛ

Туркменски метталахь арадаьннад Гамзатов Расула «Лоамаш — са илли» яха стихий поэмий книжка. Хоза оформленна яь из книжка итт эзар тираж я йолаш кепатехад Ашхабадерча «Маарифа» яхача издательстве. Р. Гамзатова стихаши поэмаши туркменски меттала яьхар я вовзаш вола поэт Худайназарова Бердназар.

Из книжка дийшача туркменаша кхы а дукхагІа довзарда Дагестана, цун бахархоех, вошал долча халкъа шоаьча вахарах.

(«Дагестанская правда»).

ЮРТА — ТОРГОВИ ЦЕНТР

Дукха ха йоаццаш Чиноле яхача юрта хьаийллад Севосетпотребсоюза керда торгови центр. ШоазтІа иштта диаьцІа доахаш яІ дІа дохкаш дола моттигаш я «ЦІогІа юш хІамаш», яхе кхача бохка, кулинарии тайпанаш. Цар дІалоцд 468 квадратни метр йола моттиг. Тикаш Іалашъяь я хІанзарча техника машшара-технологически оборудованеца.

ШоллагІча этажа тІа бІаь саг Іоха моттиг йола ресторан я, шиі банкетни зал я йолаш. Цхх совгІа, цу тІа я конторски кабинетыш, кхоазтІа сага лаьрхІа заседаней зал.

Юртарча наха а уххал кулача хьашата а доккха совгІат да из.

«МЕЛОДЕ» АРАХИЙЦАР

«Мелодия» яхача грампластинкий Ерригсоюзни фирмо хІара бетта арахец итт массиллон совгІа диск. Царна юкъе я союзни республикий симфоническая оркестрий, шоахаштакча хьехархоша дийша, кхийа ...

Динка тІарнам тІа, обоша «ХІирий культура» яхача серо арахийца иллиалархойн Медоева Светланай еаса пийса. Цу тІа цо дІаолан пхи илли вІа Б. Газданова, В. Малиева, Е. Кулаева, Х. Плиева иллеш. Из дІаолача иллеша тІехьа вицаяш дІаолх ХІирий АССР телевиденей радиок халкъа инструментий оркестро. Цун куллахо — Газданов Будаз.

(«Социалистическая Осетия»).

АЛЬПИНИЗМА ВЕТЕРАНИЙ СЛЕТ

Приэльбрусье хинначв «Спейлкъ» бохкача Котлевш 40 шу дахара хетаьча советски альпинизма ветерании слете вай мехка массе а мийничлара вена хилар иш бІаь совгІа сег.

Слета хьаьший бар Чехословаке, ГДР, Болгаре, Венгре, Румыние альпинизма федерацей члеиаш а.

Дийнахьа уж бахха хилар «Баксан», «Шхельда», «Эльбрус», «Джантугэн» яхача альпинистски лагерашка. Кавказ баьхан гІенаш лаьттача, Донгуз-Оруни яхача перевала тІа, Чегета тІа, Эльбруса тІа бахкар.

Советски альпинизма ветераназа Европа берррига альпинистни машар лоравар, из бокабе гІертарашта дукхала къовсам лоаттабара тІахьийхар.

(«Кабардино-Балкарская правда»).

ДІаяхача замах юкъедисача зуламеча гІулакхашца — лира къовсам

МАРХА КХАБАР — ДОККХА ІАЗАП

Вай парте а Советски правительство а цахаддаш йолча Іо советски халкъа хьалтаро гІихьаре, хьалгакхоаь уахаьцено чІоагІъяра.

Бакъда, тахан а вайна юкъе болаш ба дІаяхача замах юкъедиса зуламе гІулакхаш леладен, шоай уахьцеиоша доккха зе деш бола нах.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума оцу тІа аьнна да: «Бахача нах юкъе шерашка доарвдав деза Іилма — материалистически уйлаща пропаганда елга, дукхагІа терам тІаахийта беза атеистически кхетам баьара. Динан терхоаш хьалкъа аьхоза общественни вахара, тІегІерта къербакъна советски обрядеш...» Цу дешаша къагІа хьахоьх малагІа чу лоацам хьоахлу динаш а атеистически болх. Тахан са дукха безам ба мархех, марха кхабараш сага уахціаяоно доллача зуламах.

Бусулба наха хІара шера цІаь бутт марха кхабе тІаодаждаьр дала, яхаш ихийяаду исламо. Бакьда, дувнаш саги дегІа из мел во Іаткъ, къаьстта дегІа уахаьцена бола сага. Мархий бутт хьо ер дегІа нах уахаьцена. Дунен тІа из хьай дегІа хало мел во. хьокхигІа мел лел. къенахтийнахьара бела токх Іа, яхаш дуьй да хайкхабраша.

Мархий бутт кхобача нахаца ухх ахкен дІахача дІайхаче деноцша бийсан марх хІаьма даа, хий мала йиш яц. Цо бутта-дале, бегІа иеа лаьгіоу, цхьайа-деле, бІарчача динахьа хІама ца дуаш лийнача сага, марха доастадь, бегІагуцI дукхха-дукхагІа хІама а дуъ, хІаьта из Іатгь шера чехха, зыкемаш боагІача тайпара болх бел, дерригаІ дегІ даьу, сага кер кІоналу, шиі бовргамагІа болх белаш дахкара, даьра.

Иштта хьакул сага шера тайп-тайпара лазараш. Мархо теттара кІелаьвут цамогаш бола вах. ХІаьта хила хето а, боршца марха кхобайтаьш моттигаш я пийсхи. Из цхьанча тайпара ва бий йолаш хІама дац, хІана аьлча, бора деІгІаболча оргашэа мештера во хувашаш цу до, тІехьаргІа цун уахаьцено меттатте хала хул. Марха кхобаш дола бер мальхара хул, цо во деш, лоаш дог даІаш цуьн.

Вай республике моттигаш кийстечни барош бІогора ухаш, дог гІеллуш уж Іолеш.

Дорша эйинал мархий бутт болча хана бусалба динах бола нах лорашка кІенчагІа ухийла, из кІанад ялча, дора да аьнна дарба шоаш дергова ...

Дорша, дукха сага марха молха а мала йиш яц. Дарбаьа мах а оагІорш дукхха зулам а хилар цун мехшт ... Бахьна, мархий бутт чаккаьнча, лорашка боагІа нах массаш. Иштта, лорашка нах йІоардилне, сІоагІенна лазар а долаш. Уж ба кера, шерашта, дийхха лазараш доцча наьх, тогушт, холасистит яха лазарах дараш.

Массанна хоаш ма дий, мерз лазар долча нахаь кІенч кІєзиг дуаш кхсташча хІума дах деанзза. Мархий бетта 15—16 сахьата меда а Іелаш бийсанна марха хІаьма даьм марха кхобача наха. Из бахьн долаш шоай, иштта а еахла бола уахаьцено кхы а чІоагІарча толхаю цар.

Дунен тІа дукха динаш да. Бакъда, цар массане а юкъара фуд аьлча, из да, хІара шиі сагийн сыхаттезь бехкаш, из гохбаьш дино кхачос бер тешаве гІертаьш хилар. Хьатта вайна хьа Іилманхоша яхачох дино дувцар хардолга.

Цудухьа дукхача хана деха гІехь - гІехьагІа шершп хьабагІа дикал Іилмане юкъера къовсам.

Эттара чІоагІагІа цар шоайнла вІувеаран да сага психически гІулакхаш кертга хьабара доагІаш нах, даьлара доагІаш-да дино яхаш хилар. Цунца бухъабенна да саг дийна волаш цо дала дальча гІулакхаш хьехна хургда цун гІулакх, вешарчаш дІехьлагІа хьа дина вотара-тІашча а бу кхера а. ДегІах къаьсташ тІехьагІа а дийна вус наьха синош боах дино. Цуьнга вонгІаш да саг вешарча тІехьагІа цар синош ... дац на дина идеологе ...

Естественно а, общественни керитта лэрда тІа а лоттача марксистско - ленински философе хариду дино синош хьалхьаьа дувцар. ... совгІа, марксистско - ленински философе дукхача Іилмай массанега бакьду сага психически болх цун хьашаре къаьста, вешта аьлча, ин къаьстта хила йиш йоацаш, хьоа психика орган йоландаь.

Хьанал хьалха ... ... чІоагІа мархан къаьсташ ... Іилман методашта дукхача шершана чІоагІа поакхарлацна ... бахьнаб дина культашта хьалха латтараш. Цар дьада ... Іилман. ...

Из бакъдан, Іилманхоша дайлад саг валара кертера бакьвала, бахьлангьа ... салара дуьхале беза ... Дегlаденад, хьахиннад реаниматологие яхла сага организма дейьакра гІулакх Іоводу Іилма.

Цо гучо а дакьхад Іоза а даьд сага валар цІеххь хулаш хІама доацийга. Цуьнга еррига организм ткеашаш хІама хІама ...

Ткъа из мела хІама хула тІехьагІа ... ...

ХІана моллагІа саг а йиш болаш из организм дийнабора ...

ХІаьта Іилманхой хьаьнал бахьан долаш ханал хьалхархьа валарах гІехьа - гІехьа дукха гІулакхаш ...

Т. АУШЕВ, лор.

«Агитатора блокнота» аргІанара номер

Кепатеха араьннад КПСС Нохч - ГІалгІай обкома пропаганда агитацеи отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала цхьайтталагІа номер. «Тахан — республика кІелхьара» хьаьхьа арахийхана кІал кепатехай «Кімарса-85» — сухали дикали норта бола редакционни статья. Журнала оагІонаш тІа я «Бе-бахха ца хеташ ма хила» аьнна йола корреспонденц а.

1985 шера 29 июне вай мехка дезделга, изобретательски рационализатораш Де. Цу шеера хетаю «Красный молот» заводе рационализаторан

изобретательстван, техническа информация отдела начальника В. Лобанова «ХьалхалатІа ера — хІара болалоча» яхаш норта бола ший материал. Город Грозныйрча шерихоша «Іаьрха доцуш» дахкара тІехьа къовсам бохабаь 55 шу дизарах я «Сийле кхьаьхреми декхаьша» яха А. Вольбука статья.

Партейни арахва Іилман сотрудника В. Дергилаьвас «Вай тІехьарча боккьа іш» норта болча корреспонденц тІа дувцаш республикерча машара наха халкъашта дахачох Я. Е. Мальцевех.

Оаха яздаьчун лерагІа

«БЕХКАЗА А БОВЛАНЗАР»

Иштта норта болаш яр ухх шера 27-ча апреле «Сердало» тІа араьнна фельетон. Цу тІа дувцар Малгобекерча Грозне уха автобус каст-кастта ца йоагІаш юсаш моттигаш нийслуттах а цу гІуллакха Малгобекски АТП кхь хиларах а.

Цу хьахенаь редакцега жоп кайтад Малгобекски АТП директора С. Каргоеза. Цо хьаь дувцар фельетонаи тІа нийса дийнар бакьхьаннад, ихаь. Матерілал хІинд шеркъа АТП инженерно - технически болх

лой совешче. Де мел дезар даьд дІехо хьа а рейсаш кхьаьг ца хьокъалтора.

Грозне 13 сахьати 40 минути яьлча бола рейс юкъардІийса бахьан да, цу рейсайІе лелаш йола автобус Грознера Малгобекски хьайоагІаш новкъа еха хилар.

Лине тІара лювачу автобуса метта сихха кхьа хийтира гІулакх вІашгІехь на дахкарах дежурни диспетчера Л. Бештовайта бехк баьб, из лорела бетта йогІара премех а яьккхай.

Доазол дехьара

ЛИССАБОН. «Фашизм — ихьа цІанахп а хургыш», «Лоргга вай демократически караргІдинчарашта яхача лозунгашца уххазе хилар португальски революце лоарххаамегІарча карагІдийнчарашта хазалца тІагІертача реакце низацхьа. ДІайхийча хьанала ...

лецтен дукхьалара португальски прогрессивни общественность я массовы манифестаці. Манифестанташа кертагІдоахар къастта чІоагІа промышленность пиччахьачккен сектора, предприятий-нарра болхой тІахханьа, аграрни реформи бахьанта национализаци ярал ду

хьала уж тІагІертаргш хилар. Болхлоша дукхаларча халий политика шоаш цІенхашта раьза боацийга дІахайтар цар.

СУРТА ТІА: манифестанта лоаварш Лиссабона улицашка.

Г. ПЕТРОВА сурт. ТАСС.

Вошал долча мехкий культура хоамаш

«МОСКВА—СОФИЯ» ЭКСПРЕСС

1944 шера сентябрь бетта «Литературни фронт» яхача болгарски газета хьалхара номер араьнна, дешархоша ... корайр цу тІара керда Болгари иштта хургъа а вошал долча халкъе социализмо дуъ хургва а яхча дехьай хьехьарча з мл ... ийлар.

Цу хана деиз дукха советски литераторшта хиннад дегІийль мехка, дотталага тІехьа контактнаш деллаьр бахьан долаш кІезига арадийнадза тІаьмакта дина кинижнашт, статьяи илабош сборникаш. Болгарех бола советски авторий 26 произведени могаш кинижнагш дешархошта хІанзза «арадьнавача» Москва — София экспресс яхача сборникаш оттагазча АПН обозревателя Папанова Иринесс.

Из кинижка «Прогресс» (СССР), «Народна культура» (НРВ) яхача издательствашца цхьана баь бола ба; из арадалара фахт цу я вошал долча нии культурашта тІехьа дІадоладана вІашдийцаш хиларах дола масал. Иштта хьагойт цо форхаш хувцалуш хилар (ухх наьхьа сборнике отта а дакьа иллюстрацийя а хийнача советски сатасоо, переводи публикации — болгарски).

Цу тайпара, «Москва — София» яхача литературни поездаша Болгаре вхоаьвай. СССР писателий Союза секретар Ю. Верченко хьалхьара предисловие дувц вайна автореи, цар бІаргашха хьайн вай къаьнача кертерча кердача хІамашца, дукха ха йоацаш шиі 40 шу дезар дездачах тахан социалистически хинна дІаэттача Болгаре. Царна юкъе ба Болгаре терраторе тІа эттара хьалха Іюм беш долча Советски Эскара доаргІча баьнна тІехьа ветеранаш В. Замятина, В. Быкова, М. Горбунов, ГІорбаьнна поэташ Н. Тихонов, П. Антокольский, П. Тычина, Р. Гамзатов, Э. Межелайтис; болгарски литература оттагІача бІарахьеаш бола прозанаш С. Барудзин, В. Кунин, Л. Почивалов; болгарски опытах, вай цхьана хьалхьаьа гІирсех хулаш бола очеркистан Г. Резниченко, В. Губарев, А. Исаев.

Книжка тІара нертгердар социалистически Болгари бахьан иэсаш лоаттабеш, из хьалхеш бола нах ба. Вайна хьахашва отт сбразий ГІарттега галерея — Лилия Карастоилова, Георги Иванов, Иван Николов, Хрысто Бычваров... Дегаш шийла болаш бе дехкедаь сборника авторица ручнаш. Книжка дешархарий дегашка маьрша хьехийла «Москва — София экспресс».

(Софи - Пресс АПН).

агентство вІашагІьеллача гІулакх дахийта.

— Конкурсо хьакхехар, вай планета кхьаь нагарехоттаре ... — кертагІахьакхар Еррингольски машара комитета генеральни секретаря Яцек Палишевсье. ХІаьта Европа таханара кентри нахен мехкарашттен праза, тІахо хьаль бийхье а, цар къовсам лоаттабу машар бахьан. ХІаьта цу къовсама тІа кхо юкъе хида а гІерт.

Конкурсе хьадахкийтача планетапа хьахьох, цар автораш уйлаш. Цар тешал у, сийлаь гера хьлара, тІема ...

Из уйла, къасталун а цунца цхьан тайп-тайпара а хьагойтаб дукхахача плакаташ тІа. Моархаш хоатташ вІашгІийша цІоахІ бессан тайп-тайпара дола хулгаш, сигал гІолла лелаш бола яхкеш, делаш дола бореш самия йола моташ а дешархоша, студенташ, юхенах болланца, хьахархоша эттара ...

ХІана конкурс чаккхьаьчаьм гІехагІа. Польше бахача наха кайна Іерезад плакаташ. Конкурсе — из Москве хургйола кагирхойн студентийн XII Дерригдуьнен фестиваль хьалкьача йола пачя. ... ПНР массехи центре выставкаш ... вогоаш ...

Барбара ЖЕМНЕВСКАЯ, польски журналистка. (Интерпресса - АПН).

ТІЕМА ДУХЬАЛАРА ПЛАКАТ

Къоначча польски а доазол дехьарча 12 мехкарча а плакатистаьь — дахьи тела шаа хьалахькийтача массеах біаь совгІа балха цар авторашта премеш дІагелаьра дуьхаьнарна Варшавеа яьхха ... нарвам хьехерка иттан дола тІема духьалара плакаташ кахна дІагойта оттахьарга дуккха пхьаь ... ...

СССР Писателий Союза ... Плахантехна а «Хьохабаьдатй газета» редакце. ССПМ. Ерригпольски машара комитето, Нагорхой мадательстве агентство, Интерпресса Польски ...

СССР—дегІауха мехкаш: нефтехими хьаеча гІо ду

Къмаьш экономически шоай лоаме хилийтара доаттабеча къовсама лоарххамегІа йола сфера а хила дІаьтт дегІауха мехкашта мехкдаьтта дахар, из чаьнхдахар, нефтехимически промышленность дегІабоалар. Шоай доалахьа йола мехкдаьтта чаьнхдоаха заводаш хьалхьа доккха гІо ду царна Советски Союзо. 80-гІа шераш долалехьацха хана СССР вонькьостал а деш хьае доладир дегІаухача мехкий паччахьалнхья секторе шера 58 миллион тонн мехкдаьтта хьаддехе 30 миллион тонн мехкдаьтта чаьнхдахем давхІа дола низалаш, цар доахна дакъа бохь беш да хІаьз.

Советски организацеш даьчча ядар бахьан долаш Сире техкар мехкдаьтта долла дукхха моттигаш. Хьаьир 80-гІа шераш доладуча хаьна 90 миллион тонн бийда мехкдаьтта декна къмаш мехкдаьтта промыслаш.

Дукххача хана английски «Ирак петролеум компание», американски «Басра петролеум» яхача кхьа мехкий монополеш бе дахьлад Ирака мехкдаьтта. 70-гІа шераш доладеннача хана цу компанеш национализаци кьуча тІехьагІа, ший доалахьа йола мехкдаьтта промышленность хьаеча халонаш нийсьелар Ирака, хІаьа аьлча, малхбузехьарча мехкдаьтта фирмаш цу мехха хІанзарча хаьнара оборудоваца яла ца тигаргІа. Ирака гІоно яхар Советски Союзо. Советски геологаша ІалашдІр Кьурайседа Румейле керда мехкдаьтта промыслашкара мехкдаьтта доаккхиля шерра доврмедар, цига ера Советски Союзера буровой меадаьттан оборудоване. Ирака мехкдаьтта промышленность дукххха специалисташ кийчбир вай мехка дешара заведенешка. 80-гІа шераш долалуча хана СССР вовкъо стал а деш хьайча мехкдаьтта промыслашта кхоачар Ирака мехкдаьтта дахкара долча дерригача низалий 20 процент. Барт баьб Малхбузе Курна мехкаьтта долларча моттиганза мехкдаьтта промышленность объекташ хьалхьеча цхьана гІулакхаш леладера хьахехьа.

Шиі хана Алжира а йир капиталистически мохолеише цу тайпара бойкот. Алжерски правительства дахарегІа СССР гІо дир цу мехха национализаци хьча мехкдаьттара газен промышленность. Алжире специалистий - мехкдаьттахой йохкха групп ахийта, буровой установкаш хьийтар. Советски новьсосталагІа цу мехха Бумердес яхача городе хьайир мехкдаьтта, газа, химе Кьемаш институт из профіль йола техникум. Цар хІанзе кийчбаьб эзараш къмаьн специалисташ - мехкдаьттахой.

Нефтехими дахьше Советски Союзо дегІадоаггіача мехкашца цхьана леладеча гІулакхий специфика эттара къегагІа гуш я тІехьарча хьинаьчча шиі доалхьа йола мехкдаьтта доаккха промышленость меттел мехкдаьттаза йола геологически служба а ца хиннача Инде

масалах. Цу мехха дахттая ченаша мехкдаьтта дац Йоахар малхбузехьарча мехкдаьтта монополеша. Цхьабаннда, советски специалистий Ювица долацча хана хьайийлад йохкха мехкдаьтта доалла моттигаш Гудежарати Ассами яхача штаташка я, хІаьта инита Бомбея районе индийски шельфа малхбузехьарча участке. СССР новкъосталца хьайийлар Инде ерриги 45 совгІа мехкдаьттен гази доалла моттиг, царна разработка йра хьаьйд мехкдаьттен газан йола кьмаш паччахьалкхен компанина. 80 гІа шераш долалуча хана советски организацешца цхьана гІулакхаш а леладеш цу комисее предприятеша дахькар 75 миллион тонн совгІа мехкдаьттен 9 миллиард кубометр газа.

СССР новкьостал дир Индава Койлен Барауни хІаще шера 3 миллион тонн мехкдаьтта чаьнхдакха ниш бола шиь йохка мехкдаьтта чаьнхдоаха завод хьалбе. 1982 шера СССР новкъостал а деш хьаьлья ихьар Инде Матур яхача городе мехкдаьтта чаьнхдоахача заводашта юкъе эттара йокнкагІа йола шера 6 миллион тонн чаьнхиника йиз бола завод. Цо таро хилийтар Инде мехкдаьттен продукташ импорт кІезигье а шийна эша дукхагІа йола уж продукташ ший производства чотах Іалашье а.

ТІехьарча хана мехкдаьтта доаххе эттарге бокккагІа болча мехках цаІ хиннаб Нигерия. Нигерийски мехкдаьтта корпорацеца контрактах «Цветметпромэкспорт» яхача советски объединене хьалаьнна цу мехка шера 11,3 миллион тонн мехкдаьтта продукташта транспортировка ен бола 800 километр Іаьхача я цунн насосни станцеш йолча я нефтепроводаш ши система. Нефтепроводаш яхна йийзар Іалашьяте халача хьелашка джунглешка, уналашне гІолла долаш берда гІех я йоллаш. Уж хьаьдира Нигерия хьамметгазттад: мехка газнарнл районаш Іалашье йиш хинний экономически дегІахьара царна эшача ночагче доагорца.

Кхьыча дегІаухача мехкашца а СССР цу тайпара цхьанна гІулакхаш леладара фахташа дІагойт Советски Союзо деш дола новкъостал малхбузехьарча мехкдаьтта монополешин Іеладеча эксплуататорски гІулакхашта хІамма а тара ца хилар. ТІатохарта вай, СССР цІанхха я ше гІо деш мехкий чурча гІулакхашта ца хилар, цо цар кьаман суверенитет телкьеш ца хилар, хІаьта цо ший гІонца хьалъахь предприятеш шиі доалахьа эцаш шиі болх хьаьд ... ... цІанкха а нь на хилар, цо цар цул йола пайда цІанкха цІабена ца хилар. Цу тайпара цхьана леладеча гІулакхаш тархаш нерана дуьне хьалкхаьта юкъерча экономически порядка кертера дехкара пиыш.

Май ВОЛКОВ, профессор, (АПН).

Тайп-тайпара кхелаш

Укх шера июне чаккхоал. «Нийсо, дегІабахар, машар (1976—1985 шш.)» яхача деваззах ООН кхайкаь кхелсага Иттиере. ДІадахвачча итт шера дуьнен хьалхьала вахаре хиннача хувцамех дукха а цхьабола вовэодам е а йиш я.

Кхалнахьа Иттиере кхайчаеш ООН-о нийрхІад. капитала дуьнен кхалнахьа халача социальни, экономически, политически хьелашта дуьнен общественность терхам тІа жа ца Іеш, дукхаха хана деиз хьадоагІаш бола общественна а боахама а вахаре дакъа дисийнача хьалхара дІадахкахара кхоачам бодаш бола нахьаш наха.

Цу шерашка кхалнахьа хьал тоадара капиталистически мехкашка аьнна яьл дахьлад ца йиш ю. Дукха тоденнад социальни вахара бахьнт - къастча доккьоакара балха оттара, кхахьеш иттача бакьхара кхалнахьа кхалнахья.

Цхьабакьда, кхалнахьа дукхахадар де деза вледеста нийсхо оттабра, балха неллерча, социальни хьалаш тІа дІабоахачара, гераза карлерсарешах лахтхьерхара дискримкнцим дІалоце вахаре, общественно - полтически дахьере кхалнахьа подархІям бахьбара.

Малхбузехьарча мехкий конституцешта а дуьнен кхалнахьа яхкерха конвенцешта а дІалузе дукха я кхедхалча малача наха нийсха бокаьо хиларах бола декларацешт авторчаканонеш. Дукхагlехча дукха халара бахьнад ратификаци яь болча цу конвенцеши анташен дукха лоархІаме положенеш а, производстве бола беча а, кхелла ше дегаш ... иштта ...

Цхьабакьда, цу шерашка кхалнахьа хьал яхь саг лахчьцолла саг оттера ...

... ...

наш ... ... СССР ...

США болх беча кхалнахьах 80 процент хулараш алапеш кІезиг луча. Ганоал на ГІоана дуча балхах кхалнахьа лахашна 55 процент ... Юкъара дузара кхалнахьа лахаш тІахьа ...

Малхбузхьарча пресса дІахийца лелам я кхалнаха дукхьал ... ...

Яхоье берриге бола берхе 39 процент кхалнах ба, цхьабакьда, кертгерча дахьхье ка ...

Капиталистически мехкашка кхалнахьа ... йола юкъ йоалл эконо ...

миника кхалнаха юкъехьча дахьхьан цох царса «хьахохочахаран» юкъе. Статистика гойтарох, ухх тІехьарча 20 шера берригача кьахьегам ... 1970 — 1982 шерашка «Юкъерча рынка» мехкашка ...

Шерра даьрхад балха кхалнахьаш ... ...

Хьахуш шиі тайпара нарденах — дегlадоагlа кхалнахьа кьахьегамаш ...

Из бахьан долаш укх тІа ...

хьарча шерашка хьаба болх ца хилар дукхагІа Іеткъаш кьахьегаш бола кхалнахьа. 1970 — 1982 шерашка «Юкъерча рынка» мехкашка ...

Шерра даьрхад балха кхалнахьаш ...

Цу ...

Кхьа а дукхагІа кхалнахьа бохкьан Іоиеlае политически а общественна а вахаре. Капитала мехкашка дукха ...

кулгалхочи хоржамаш деччи балхаш тІа кхалнах лахьбохалара духьаламаш еш. ВІалла а вІашн нийса бийш болаш дац кхалнах дукха кхалаш наха яхаш ...

Цигарчарех вІалла а тара дац социальна мехкаш ...

... СССР-е ...

Николай РЫДВАНОВ, экономически Іилмий кандидат. (АПН).

СПОРТА ХОАМАШ

ГОРОДОКАШ

Чакхъьлшай республиканск спартакиадана юкъейоагIаш йола городокех хьалхле яьхкара яхьаш. Спорта цу санъердамича тайпах даьржача къовсамашка дакъа лоацаш бар шоай лоIамерча спортивни обществашкара ятташ бола викалаш.

Командни къовсамашка хьалхара моттиг яьккхар трудовцаша, шоллагIа моттиг «Спартакага» кхаьчар, кхоалагIа хилар «Локомотив» яхача ДСО коллектив.

Къаьсттача спортсменашта юкъе хиннача къовсамашка белгалваьлар трудовций капитан, спорта мастер, 1916 шера ваь Терещенко Павел Терентьевич. Иза спорта ветеран а республике дикагIйола городокех ловзар а ва.

✦

ВОЛЕЙБОЛ

ЧоаггIа теркам тIаозаш а ира а къовсамаш хилар «Труд» ДСО спартакиада юкъе а йоагIаш, волейболах кхалнаха дIайххьача яхьацка. Кхаь группа йийкъаяр командаш.

Дика кийчо яь хиларца, ловза харца, котало лаьха чIоагIа безам хиларца белгала яр хьалхарча групперчарна юкъе «Промавтоматика» НПО коллектив. Ший группе хьалхара моттиг а йоаккх цо.

ШоллагIча группе толаш яьл Грознерча опытно-экспериментальни завода команда. ХIаьта, кхоалагIча группе хьалхара моттиг технологически транспорта Грозненски управлено спортсменкаша йоаккх.

✦

БОКС

Город Омске хиннай «Буревестник» ДСО Россовета боксах йола чемпионат. Вай республикера цхьа викал хинна цига дакъа лоацаш. ХIаьта, мехка тайп-тайпарча министерашкара цхьа бIаь ах бIаь совгIа спортсмен къовсавеннав чемпионате.

Уферча цхьан Саяповга мара ца эшавайташ шоллагIа моттиг йоаккх Дакаев Руслана (67 кг). 63 килограмм дозал долаш тхьаь вий боксер хинная яхьашка, царна юкъе кхоалагIа моттиг йоаккх Хацнев Хаваша.

✦

ТОП КХОССАР

«Спартак» ДСО республикански Совета спартакиада зачета юкъайолхаш яр укх деношка производственни коллективашта юкъе хинна топ кхоссарах йола яхьаш. Тхьаь бархI команда яр хьалхара моттигаш къовсаш.

Командашта юкъе толаш хилар 1436 автоколонна команда (169 очко), цул тхьа очко кIезигагIа мара а йоацаш, шоллагIа моттиг яьккхар «Продтовары-1» объединене коллектива. КхоалагIа хилар художественни промыслай объединене викалаш.

Къаьсттача спортсменашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар «Автоспецоборудование» заводерча Гросс Винтора, шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш яьхар 1436 автоколонерча ТарапулингIар векараша.

С. АРЧАКОВ.

КХОАНА–МЕДИЦИНСКИ БОЛХЛОЧУН ДИ

ЦIийна переливани яра йолча республикански станце юхадала а ца дезаш донорашта хьачулуча цIийх препараташ а компоненташ а кийчъю. Дени буси цахаддаш цIий лоаттаду цу станце цIий кIезигденна, боагабаь, човнаш хинна республика дарбан учреждениешка боалабаьча унахошта.

ХIаьта цу станце болх бешбарех дукхагIбараш донораш ба, эшаш моттиг эттача. Царех ба кагирхой хьехамча йола цIий кийчдеча отдела заведующи, лор Дзаурова Хьанифа, цуща, цхьана болх беш йола къона медицински болхло Тазуркаева Луиза, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (хьалхарча мугIаре, аьрдехьара аьттехьа) В. Бондаренко — лабораторе заведующи, Хь. Дзаурова, Л. Нешта—РСПК керттера медсестра; (шоллагIча мугIаре, аьрдехьара аьттехьа) Л. Тазуркаева, В. Бубнено — йоккхагIйола операционни сестра, Э. Аллахвердова — медсестра.

И. ПЛИЕВА сур.

НАЬХА УНАХЦIЕНОННА

Вай мехка цIендаь дIадаьхад оспа, чума, холера яха лазараш, дукха кIезигдеьвад туберкулез, промышленни травматизм.

Наьха могашал лораяра, тоалра социалистически система гуманизма ма боагтIара мах хоадабара тоъам болаш да буржуазни пачхьалкхенашка медицинах бизнес яь хилар цагадехача.

Пачхьалкхен социально-политически проблема хилара тарра, унахцIено лораяра дешаш адамлен истоpe чухь аггара хьалха къастаде таро елар Сийлахьча Октябро.

Доккхий толамаш даьлад вай медицински Iилмо. Iилманхой - медикаш кIоаргагIа йовза гIерт тайп-тайпарча лазарий къайленаш, дукха хIама ду уж лазараш ца хилийтара, хьахколл дарба дара керда эффективни методаш, молхаш, дикагIйола медицински техника.

Масала, США аппендикса операци яйтарах 1180 доллар дала деза унахочун, бер де больнице яхача сесага— 1150 доллар, дега пересадка яйторга — 20 эзар доллар, иштта кхы дIахо.

Iалаьмате чIоагIа дегIаенай медицина Советски Iаьдал латтача шерашка вай Нохч-ГIалгIайчене. Берригаш а 240 больницаш маьнги, 19 лор, 25 юкъера образовани йола медицински болхло мара ца хиннача моттиге тахан вай республике унахошта лаьрхIа 12395 маьнги, 2944 лор ва, цу даькъе 913 нохчой 329 гIалгIай волаш, хIара шера вай республике хьаоагIа 250-га кхоачаш къона лор, 550 совгIа юкъера образовани йола медицински болхлой.

Республике болх беш ба медицински Iилмай 35 кандидат, 78 заслуженни лор, «Отличник здравоохранения» яха Знак енна 316 лор, 200 совгIа медицински болхлочоа Советски Союза орденаши медалаши еннай.

Лакхача квалификацегIа специализированни гIо ду унахошта вай республика стационарашкей поликлиникашкей. Аьлча кхоачам болаш да, вай республика больницашка хIора шера шоай могашал товеш 230 эзар саг хилар, хIаьта поликлиникаша шера тIаэц 10 миллион гаргга унахо. Царна 27 совгIа тайпа специализированни медицински гIо а ду.

Республика унахцIено лораяра бюджет хIара шера лакхлу, хIанз из дIакхаьчай 50 миллион сомага.

Горое санна юрташка а хьалъеш латт дарба дара керда учреждени. Духхьал укх карарча пятилетке хьалъяь а хьалъеш а я керда больницаш — Назране, Малгобеке, Ведени района Махкеты яхача юрта, реконструкци яь Грознерча 9-ча, 4-ча, 3-ча горбольницашта.

Советски здравоохранене таханарча денга болх беш 6 миллион совгIа саг ва, 10 эзар сага 126 маьнги кхоач, хIаьта РСФСР-е гIолла — 130,8 маьнги. Наьха унахцIено лораяра тIеххьа лоаттабеча къовсаме дукхача социалистически а дегIадоагIача а мехкашта бола хьоахам а хинна дIаяттой наьха могашал лораяра а тоаяра а советски система.

Кхоана вай берригача мехко дездергда медицински болхлочун Ди. Из цIей дездеш, массехаа хьабенача наьнагахьа юха хьежа вай, Iоаь опит йоаьх, даькхача толамий анализ ю, дIахо йодача хана здравоохранени дегIайоалаяра наькъаши лоархIамегIа дола декхараши белгалду.

Вай республика здравоохраненена хьалхашка латта декхараш кхоачашдара керттера лостамаш да: бахача наха медицински гIо дара боарами дикали лакхъелга, цул профилактически оагIув чIоагIбелга, профессиональни квалификаци денгара-денга цахаддаш лакхъелга, медицински Iилмана карагIдаьччах практике пайда ийбелга, медицински болхлой идейно-политически боарам лакхбелга, дикагIча оагIора коммунистически хьисапе къахьегара тIехьара болам вIаштIехьбоаккхига.

Тхо, лораш, тха профессе декхарийла ду, оаха беча балхах цхьайолча хана саг а дезала а кхел тийша йолга кхета а деш, къахьега. Цулухьа дукха низ а уйла а тIаяхийта езаш гIулакх да тха дар.

Нах тIехь-тIехьагIа дикагIа бах, хозагIа баракъа дуих, лакхденнад наха медицински Iалашонгара культура боарам дIабехилга а. Амма, халахете а, укхаза тхо, медикаш, декхарийла дус бахача наха дIадаьладезар дIа ца душ.

Бакъда, вай республика медицински учрежденешка йоалаш я лакха квалификаци йола специализированни гIо дара эшаш йола тароаш. Цудухьа таханарча денга вай республике цхьа моттиг яц медицински болхлочун гIо дIа ца кхоачаш.

Медицински болхлоша шоай цIей дездеча дийнахьа сона цIераш яха лов, каралаьца декхар дизза кхоачашдеш болча лакха квалификаци йолча медицински болхлой. Уж ба лораш С. Самбиев, С. Тагиев, С. Сарькисянц, Р. Аушева, С. Сивцев, А. Вартанова, Х. Бахарчиев, М. Котиев, К. Ужахов, иштта кхыбараш медсестраш Л. Титова, Я. Исраилова, В. Ханимова, кхыбараш.

Республика здравоохранене министерства аппарата болхлойи коллегеи цIерагIа вай медицински болхлой дезача денца даькъала а бувцаш, дIахо йодача хана шоай атта боацача, бакъда, иразерча новкъа цар доккхий толамаш дахар лов сона. ХIаьта тхо дог тийша а да советски сага унахцIено лорача шоай низ хьинари кхо на деш цар къахьегаргхиларах.

Б. КИНДАРОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министра заместитель.

Республика экранаш тIа

«МАРКИРОВКА ЙОАЦА МУХЬ»

Массаза а санна деначa ахкаш дийнахьа порт лорае хьатIавера таможне къона инспектор Евгений Стенько. Кхело кийчъеш яр цунна атта йоаца экзамен. Фильма событеш дегIааха йолвялале дага а доацар хилар — оттальча маршрутагIа шийрейс кхоачашъеш дола доазол дехьара торгови судно кхаьчар порте. Цун борта тIа тешшаме дIалочкъабаь бар контрабандни мухь — наркотикаш. Бакъда, цхьаннена а хацар «кIайча Iовжала» из къайлагIара мухь вай мехка кхыча пачхьалкхенашцара торгови бувзамаш чоалхане дерзаде ледеш дола хIама долга.

Сценаре автор — Владимир Мазур — МГИК-а сценарни факультет чакхъелхале массехи шера таможни болаш белх беш хиннав, цудухьа цунна маярра йова цу профессе къайленаш. А. Довженко цIерагIча киностуде режиссера В. Панкова оттадаьча цу фильме ролаш ловзаю актераша А. Горбунова, Т. Карка, Г. Гирдвайниса, А. Лицитиса, кхыбараша.

«ОТРЯД»

Царна бола тIом болабелар, цу хана Советий Iаьдал этта-шу а далалза йолча Литве. Укхаза уж вIашагIкхийтар доттагIашца а моастагIашца а. Цул совгIа, духьалъэттар — малашп шо, шоайх салтий лоархIараш, эскар а тIом а гаьнна малхбоалехьа дIабахачул тIехьагIа? — яха хаттар, — иштта дувц «Отряд» яхача ший фильме режиссера «Гуранъа юхадерзаргда вай» яхача фильмах вайна вовзаш волча Алексей Симонова.

Из фильм, герз а доацаш, Цеча Эскарах а хаьда висача ялх бIухочох дог Iувжош дола бакъдар гойташ да. Цун автораша вайга хьагойт хьалхагIа беха хинначa кагийча наьха дегашка аьхкан хьисапе вийрзача гIаьрахочунца эгIазал тIехьагIо миштта йос а, царех низ бола тIема отряд миштта хул а. МоастагIчо хIалавдаьча лаьтта гIолла шойбарашкахьа болхаш цар герз а Iалашду, хIаьта шоайх бIу а беле, котало йоаккхаргхиларах дог а теш.

Цу фильма сценари изьлий цIихезача кинодраматурга Е. Григорьева. Литовски кинематографисташа хьакхеллача цу фильме дакъа лоацаш ба А. Фсклистов, С. Гармаш, Д. Брусникин, М. Морозов, иштта кхыбараш.

«АНГЛИЙСКИ ПАРКЕРА БОАНГ»

А. Довженко цIерагIча киностуде режиссера Валерий Пидпальный «Къаьа кIур» яхача Р. Самбука романа мотивах лаьккхад из керда фильм. Цо дувц Мюнхенерча Английски паркерча «Свобода» яхача радиостанце Советски Союзах а кхыча социалистически мехкех а доацараш дувцаш, царна водар тIакхолла гIерташ мел леладечох. АргIанара «радиоутка» арахеца кийчлуш уж болча хана, советски телевиденe «Ха» яхача программе гIолла гучаяьккхар кийчъеш йола провокаци. ЭгIазбаха шоаш фу дергда ховш бацар радиоцентрера бараш цар ма барра бола дай — ЦРУ-ре бараш. Из къайлагIара хоам СССР-е хьана баьб хьажа гIерташ а бар. Полковника Лодзена цу сахьате дIаболабу тохкам. «Хьо, господин Рутковский радиостанце помещенера аравала йиш яц», — оал цо. Царна юкъе психологически къовсам боладу. Къаьстта хала бе из Рутковский Максима — из профессиональни разведчик вац.

Фильме керттера ролаш ловзаю Т. Спивака, М. Тонгегое, Э. Марцевича, кхыбараша.

В. КОВАЛЕВА.

СУРТА ТIА: «Маркировка йоаца мухь» яхача фильмера кадр.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ЯЛАТАШ ЧУЭЦАЧА ХАНА ЦIИ ЯЛАРАХ ЛОРАВАЛАРА БОКЪОНАШ

1. Ялаташ чуэца декхаделехь:

а) Юртбоахама предприяте кулгалхо декхарийла ва ялаташ чуэца машинаш, агрегаташ цIи ялара духьала кийчъяра, цIи ца ялийтара де дезарех механизаторашта инструктаж яра, хIаьта иштта ялаташ чуэцачей доакъараш Iалашдечен хана цIи ялараx лоравалара бокъонаш кхоачашъяра бехкенхаме хургвола саг оттаве;

б) трактористаш, комбайнераш, цар гIончаш, кхыбола механизатораш, иштта ялаташ чуэцача дакъа лоаца кхыбола нах декхарийла ба ше къаьсттача программах цIи яларах лоравалара бокъонаш Iомаеча инструктажах чакхбовла. Цу инструктажах чакхбовланза бола нах тIабита бокъо яц ялаташ чуэцача;

в) Ялаташ чуэцача балхашка хьожабаьча колхозхошта, болхлошта, гIулакхерча наха а дIайовзийта еза цIи ялараx лоравалара керттера бокъонаш;

г) кхаш аренаши лораяра хьахой оттабе беза;

д) ялаташ чуэца агрегаташ цIи йоаяра эшача огнетушителашца, белашца, новрашца Iалашдьь хила еза.

Царца Iалашъянза йола агрегаташ ялаташ чуэцача дакъа лоацаш хила бокъо яц;

е) цIерах лоравалара дааьне техника ялаташ чуэцара кийча хилар тахка деза хIара предприятена вIашагIъехначa ше къаьсттача комиссеша.

2. Ка баха ялаташ кхача долалуш ялаташ тIадоль деррига кхаш гонахьара 4 метр шера хьекха а аьха а хила деза, къаьстта хьунаш, аренаш, автомобилий а цIермашена а навкъаш долча оагIонашкара.

3. Фийтапка шура ессача хана кIи-марс дIаболабалалехьа ялаташ тIадола кхаш касарех хьокхаш дийкъа хила деза цхьан комбайна дийнахьа болх балла йолча участкашта. Участкашта юкъера хьекха моттигаш 8 метр шера хила еза. Цигара хьадаьнна ялати чан дIадаккха деза. Хьекхача оасашта юкъе 4 метр шера оахам де деза.

4. Хаьна йола кхашкара станаш ялатий кхашта, хьатташта, ча аргIашта 100 метрал гаргагIа хила йиш яц. Кхашкара станаш тIайола майдаш гонахьара аха еза 4 метр шера.

5. Кхашкарча станашка, ялат цIендеча хьатташка, аьлаха чаха аргIаш деча участкашка гIаьле озара кийчъяь ше къаьстта моттиг хила еза, «ГIаьле оза моттиг» аьнна тIаяз а даь. Ялатий кхашка, царна уллув, иштта аьлеи чанеи аргIашта юххе гIаьле оза а гучаьарча цIерaцa дувзаденна балхаш де а бокъо яц.

6. Ялаташ чуэцача кхашта юкъе кийча латташ трактор хила еза, тIехьатесса мух а долаш, цIи яьнна моттиг хьача аьнна лаьрхIа.

Ялаташ чуэцача хана бокъо яц кхай тIара юкхаши гамаши йоагаеш цIераш летае.

7. Хьатташ хила еза цIенонте, кхыча гIишлонта 50 метрали ялатий кхашта 100 метрали гаргагIа йоацаш. Хьатта майда хила еза тIера буц дIайоаккхаш шаьръяьи 4 метр шера гонахьара аьхан.

8. Хьаттарча машинашка болх байтера йолча цIеро кхесточа двигателашта эксплуатаци еш кхоачашъе еза ер бокъонаш:

а) кхай тIарча юкхехи екъача баьцахи IоцIенъяь хила еза агрегаташ дIаоттаю моттиг;

б) двигателашта доагор чудотта деза цу гIулакха лаьрхIа насоси шлангаши йолча агрегаташца, уж еце — дIакъайла йолча аьшка емкостаща;

в) хьокаш саг воацаш йита бокъо яц хьатта болх беш йола машинаш.

9. Трактораш, комбайнаш, шоаш лела шассеш, автомобилаш ялаташ чуэцача дакъа лоацаш хила бокъо я лаьрххIа хьажа а хьежа цар доагора, хьаллоталра, даьтта хьакхара системаш кийсъяьчул тIехьагIа.

10. Ялаташ чуэцача болх беча шоаш лелача шассей, косилкай, тракторий, автомобилий, комбайний двигателий газаш араяхьа турбаш хила еза тешшаме сийгаш доадергаш йоахкаш (цу юкъе игIац турбонаддув йола двигателаш). Коллекторий фланцаш вIашагIкхетачарей газаш араювлача турбаи прокладкаш хила йиш яц лийлха а кхыча тайпара телха а.

Сийгаш доадергаш боахкаш хила еза эзбь оахаш йола трактораш а, нагахьа санна чуэцанза долча ялаташта, е уж чуэцача моттигашта юхе уж болх беш яле.

11. Ча уош йола продукташ двигатела газаш арайоагIача коллектора чу ца кхийтар духьа, капот йоацаш, е из йийла йолаш болх бе бокъо лац трактораштa, шоаш лелача шассешта, автомобилашта. Капоташ йоацача комбайний, кхыча машиний цIеро кхесточа двигателий коллекторахи аьшка шатокана дIакъовла еза тIерeх оагIонашкарей.

12. Электричествацa двигатель лотаеш йола тракторашa кхыйола машинаши хила еза, ток эшача доакъоех аккумулятор хьакъостаеш выключатель латташ. Аккумуляторий клеммаши, стартера дистанционни электромагнитни пускатели, генератори хила еза ток чакхйоала хIамаш тIанхоачаргйоацаш дIакъайла.

13. Юртбоахама машинаш тIара электричество лела вышкасъергаш хила деза тешшаме изоляци йолаши дIаIоагIдаьа, хьекхалургдоацаш а механически толхоргдоацаш а дIанийсдаь.

Машиний доакъой ирача саьнашта тIадоалачей Iургех чакхдоалачей моттигашка хьамча е пластмасса трубкаш (втулкаш) тIайохка еза царна.

Болх бaь яьннача газий новкъосталца двигателий радиатораш цIенъе еза ялаташ тIадола кхаш доацeча моттигашка. Паяльни лампашца радиаторашкара дом боагабе бокъо яц.

14. Ялаташ чуэцача машинаш тIара, подшипникашка кхыдола хьекхалуш дола доакъоша тIехдоах ца далийтара лаьрххIа хьежа веза, ханнахьа царна даьтта хьакхарген тешшаме чIоагIдаь хиларгеи. Хан-ханнахьа тахка деза битерий приемни а отбойни а створни болташ чIоагIъяь хиларга, машиний механизмай делаш дола доакъош эшшача боараме вIаши гаьна хилар Iалашдеш.

15. Хьоарчадена ча ханнахьа дIадала деза битерий соанех, ча чутеIадерех, подборщикех, кхесташ долча комбайний кхыча доакъоех;

шнекаши транспортераши цIенъе еза ялатехи чахи.

16. Кхашкарча хьалашка тракторашта, комбайнашта, кхыча машинашта доагор чудуотта деза двигателаш йоаьча заправщикашца. Бийсан хана машинашта доагор чудотта бокъо лац.

17. Ялаташ чуэца машинаши агрегаташи тоеш а латташ а йола моттиг хила еза ялатий кхашта 30 метрал гаргагIа йоацаш.

18. Ялат чуэцача моттигашка цIи яьлча де дезараш:

а) ма могга сиха цIи йоаяра де йиш яр де деза укхаза долаш долча цIи йоаяра гIирсашца (огнетушителашца, хица, новрашца, фертаца е галей гатаца), иштта цIи йоагача моттигашта лаьтта тIатоссаш а.

Ялаташ тIа цIи дIа ца яржийтара гонахье оахаш чуерзае еза цIи йоага моттиг. ЦIи яржара сухалга хьежна къоастае еза оахам деш йола моттиг. Оахам даьча моттигашка нах оттабе беза, михо дIа-хьа кхухьа сийгаш а лотаенна ча курсаш а йоаe;

б) ялаташ чуэцача агрегаташта (комбайнашта, косилкашта, тракторашта), хIаьта иштта комбайнаш тIара ялат дIакхухьача автомашинашта цIи яьлча, Iалаьмате сиха из йоае а агрегат ялатий кхай тIара хьаараяккха а еза. Комбайна тIара ча Iоххосса бокъо яц кхай тIара агрегат хьаараяьнначул тIехьагIа мара.

НГIАССР МВД цIерах лорора управлени ВДПО республикански совет.

ХЬАМСАРА КИНОХЬЕЖАРАШ!

17-ча июне деха «Космос» яхача кинотеатре гойташ хургда

«Цун ромашка туркай»

яха керда, шерача экранах дола фильм.

Музыкальни кинокомеди турпал ва театральни оркестра болхло Бойов Ромка, цIенхийтта самал йола эIамига сиг, цхьабаьцда, цун а кийдеяхад аггара хьалхи бIаргайна йоI езалар.

Ролаш ловзаеш ба — бовзаш йола артисташ Г. Беляева, Н. Агатова, А. Ромашин, М. Козаков, Р. Быков, М. Боярский. Сценаре автораш ба В. Вербин Ю. Горжавенко. Режиссер — Ю. Горжавенко.

ДIадолалу 9—11—13—15—17—19—20.40 сахьатех.

МаршIа доагIалда шо!

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Къоначар кхоалам».
9.05 — «Дика товараш яухкагIа».
9.35 — «Ковпанах йола уйла». Художественни фильм. «Дарц» — 2-гIа сери.
11.10 — «Къахьегарга хьежа сий а ду» яхача циклаца «ЧIоагIала зIе» яхача телевизионни документальни фильма премьера (Красноярск).
11.40 — «Художникех дола дувцараш». Д. Левицкий. Из ваь 250 шу дизарга, Ленинградера передача.
12.10 — «Котбахкараш». Тема ханарча доттагIий клуб. 4-ча ударни арме ветеранаш вIашагIкхетар.
12.25 — «Дезали школе». Тележурнал.
13.35 — «СалаIад» яхача халкъа кхоллама йолча дунен халанъашта юкъерча телевизионни программай VI фестиваль. «Севилья» (Испани).
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — Фильм — берашта. «Петрови Васечкинни обыкновенни тамашийнен приключенеш». 1-гIаи, 2-гIаи сереш.
16.55 — Политически обозревателя Г. В. Прякина къамаьл.
17.25 — «БIаргашта гушдар — теша каьадар».
18.25 — «Дикана йоага Кьуабахье». Передача яр ва политически обозреватель Ф. Сейфуль-Мулюков.
19.05 — Рязански Пачхьалкхен эрсий халкъа хора концерт.
19.45 — «Ю. В. Андропов Бахара оагIонаш» яхача документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Шо хьех София Ротару».
22.00 — «Кердадараш».
23.00 — Баскетболах йола Европа чемпионат. МаIа нах. КхоалагIа моттиг бахьан йола матч. ФРГ-ера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Могаш хила безам бавe».
8.30 — «Доктор Кулик». Телевизионни документальни фильм.
9.30 — Мультфильмаш: «Помарое», «Квартет ква-ква».
9.50 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
10.20 — «Документальни экрана» йола кноприложени: «Кхерей борзеи хинна подвиг», «Юрт гешт».
10.55 — Томски телевидене студе программа.
12.10 — Самбо латарах йола СССР чемпионат.
12.30 — «Къона техник-85».
13.00 — Спкидавех йола дунен чемпионат. Ахфинал. ЧССР-ера передача.
13.30 — «Путешественникий клуб».
14.30 — «Сийна Моди яха герцога гIап» яхача фильма-опера премьера бела Бартока музыка.
15.40 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени».
16.00 — «Къонала хьалхашка деррига а наьмаш дийлла да».
16.25 — Документальни фильм.
16.40 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
16.50 — «Хьехархо — кура дакъа». Грозненски педагогически училище (нохчий меттала).
17.10 — Малар меларца — къовсам! «Аьногоик кхалсаги».
17.20 — «Могашле» (гIалгIай меттала).
17.50 — «Телевизионни хьащIа».
18.35 — О. Иосилиани. «Борда хьарцачуя тIехьагIа...». Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен драматически театра спектакль (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса дааьъала хийла шун, береш!», «Пхьегилга цIалг».
20.15 — «Кердадараш».
20.20 — «Советская культура» яхача газета приз яккхара художественни гимнастиках йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. г. Орджоникидзера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Гаранти йола вахар». Художественни фильм.

16 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Медицински балхахочун Ди. Документальни фильмаш: «Цхьан пациента бIаргашца», «Са пациенташ».
9.20 — «Спортлото». 24-гIа тираж.
9.30 — «Гурсаш».
10.00 — «Советски Союза гIуллакх ду аз».
11.00 — «Могашле». Тахан медицински балхахочун Ди.
11.45 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — «Советски лаьтта вIашагIкхетараш».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Латвийски ССР-ерча Ленински комсомола цIерагIча Пачхьалкхена къоначча хьежарочун «Чуконкала» яхача театра фильм-спектакла премьера.
15.40 — Р. Шуман — «Крейслериана».
16.10 — «Кердадараш».
16.20 — «Путешественникий клуб».
17.15 — Медицински балхахой заавнех дола концерт.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Тамашийна гIоза» яха мультфильм.
19.05 — «Судакон пачхьа» яхача телевизионни фильма премьера (Франци).
21.00 — «Ха».
21.35 — Футбольни обозрени.
22.00 — Баскетболах йола Европа чемпионат. МаIа нах. Финал. ФРГ-ера трансляци. Перерыв йолча хана (22.40) — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта».
8.05 — «ХIара сурта тIа — манх».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий матта къамаьл».
9.30 — «Элеги». Телевизионни документальни фильм.
10.00 — Бетховен — № 9 йола чIондарган фортепьянонеи пиаргIа сонта («Крейцерова»).
10.40 — «Ливадия Ливадии санна», Iилма - довзийтара фильм.
11.00 — Мультфильмаш: «КIазилгах», «Машан тамашийна варенни», «Вира кIориг юха хIана гIерт».
11.30 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
12.30 — «Кинопанорама».
14.10 — «СалаIад» яхача халкъа кхоллама йолча дунен халкъашта юкъерча телевизионни программай, VI-гIа фестиваль. «Севилья» (Испани).
14.45 — «Мишта чIоагIлора бодат». Ялх сери йола телевизионни художественни фильм. «Выр» — 1-гIа сери.
15.50 — «Дунен кагирхойн».
16.20 — «Советская культура» яхача газета приз яккхара художественни гимнастиках йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. г. Орджоникидзера передача.
17.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Шахтер».
18.45 — «ГIорбаьнна советски композитораш — Ленински лауреаташ». Г. Свиридов.
19.40 — «Чарующий полет» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
20.00 — «Бийса дааьъала хийла шун, береш!», «Цlога йола зарядка» яха мультфильм.
20.15 — Футболах йола СССР чемпионат. «Арарат» — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Ах, водевиль, водевиль...». Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

15 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хоаттамех бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачей программа (эрсий меттала).
8.35 — «Малар молачарна никъ бекха» (нохчий меттала).
10.15 — «Керда обрядаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» (эрсий меттала).
11.30 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (эрсий меттала).
12.40 — Паскаев Рамзана иллеш (гIалгIай меттала).
13.00 — «Халкъа контроло болх бу» (гIалгIай меттала).
15.15 — «Шоаттаден са паргIатдалар» яха музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — Литовски эстрадни музыка концерт.

17.40 — Илли оал Усманов Ибрагима.
18.14 — ДоттагIий Амерhan.
18.41 — Моттигерча авторий произведенеш.

16 ИЮНЬ

МЕДИЦИНСКИ БАЛХАХОЧУН ДИ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачей программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачей программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хоттамех бола хоам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана дукха еза ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — Медицински болхлошта хетаь йола музыкальни программа (эрсий меттала).
15.15 — «Кадраш идейни кхетам луш кхебара школа» (нохчий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллешца доттагIал долчарна» (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Дукха езача опера оагIонаш тIа гIолла». Рубинштейн. «Демон».
18.44 — Илли оал Кагерманов Ибрахима.
19.01 — Халхара музыка.

Хоаттам

Тахан, республике гIолла Грознеи хуьцалуш морхаш а йолаш. Йоачан а йоацаш. малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 21—26, Грозне 24—26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанеи ломмен морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 20—25 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

СФ00181. Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Заказ № 2853.